

VENÄJÄN KOULUTUS- JÄRJESTELMÄ

OPETUSHALLITUS

JOHDANTO

Pohjoismaiset ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustamista hoitavat NARIC-yksiköt (National Academic Recognition Information Centres) kokosivat helmikuussa 2000 Venäjän koulutusjärjestelmää esittelevän englanninkielisen raportin, joka julkaistiin yksiköiden yhteisillä verkkosivuilla (www.norric.org). FM Verna Heikkilä käänsi Opetushallituksen toimeksiannosta raportin suomeksi. Tämä julkaisu pohjautuu edellä mainittuun pohjoismaiseen raporttiin, mutta sen lisäksi on käytetty myös muita lähteitä. Toimitustyö on tehty Opetushallituksen tutkintojen tunnustaminen ja vertailu -yksikössä ja toimitustyöstä on vastannut Pauliina Savola.

Neuvostotasavalloissa oli Neuvostoliiton hajoamiseen saakka, vuoteen 1991 käytössä sama, yhtenäinen koulutusjärjestelmä. Vuodesta 1991 lähtien monet entisistä Neuvostotasavalloista ovat pyrkineet uudistamaan ja kehittämään koulutusjärjestelmiään vastaamaan paremmin koulutukseen kohdistuviin uusiin vaatimuksiin ja kansainvälisiin, erityisesti Bolognan prosessin mukanaan tuomiin muutoksiin. Venäjällä vanha neuvostojärjestelmä on kuitenkin olemassa uusien rakenteiden rinnalla.

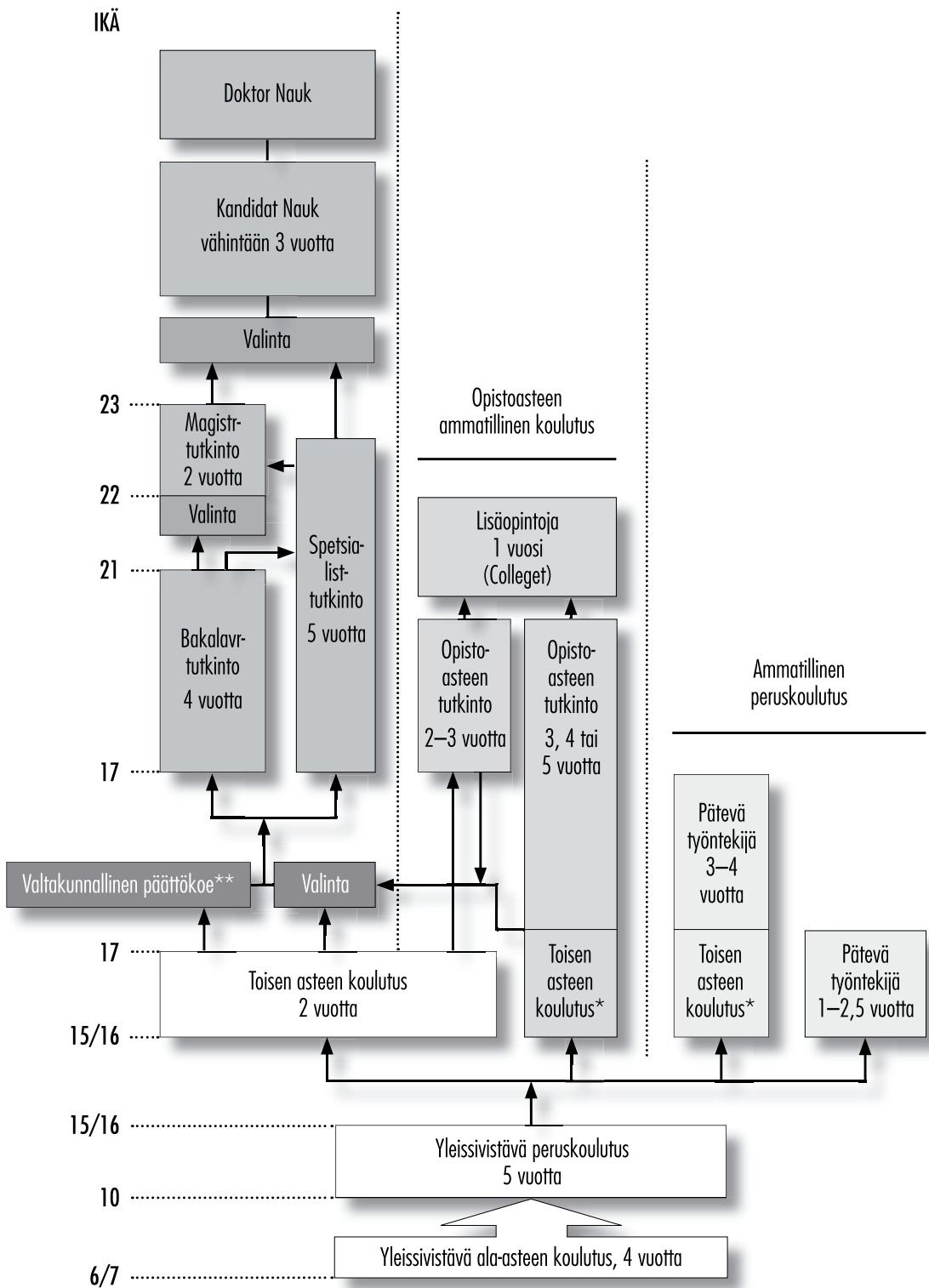
Venäläiseen koulutusjärjestelmään on viime aikoina tehty muutoksia, joista mainittakoon esimerkiksi korkeakoulujen tutkintorakenteen uudistaminen kaksiportaiseksi kandidaatin (bakalavr) ja maisterin (magistr) tutkinnoiksi. Muutokset ja tavoitteet on kirjattu vuonna 2000 hyväksytyyn Venäjän federaation koulutuksen kansalliseen konseptiin, jossa sovitaan koulutuksen kehittämisen suunnista ja päämääristä vuoteen 2025 asti.

Julkaisussa katetaan koko Venäjän koulutusjärjestelmä, niin yleissivistävä, ammatillinen kuin korkea-asteen koulutuskin. Lisäksi julkaisussa paneudutaan opettajankoulutukseen, koulutuksen laadunvalvontaan ja tutkintotodistusten aitouden varmistamiseen. Julkaisun tarkoituksena on antaa lukijalle selkeä yleiskuva Venäjän koulutusjärjestelmän nykytilasta ja siihen parhaillaan kohdistuvista muutoksista. Julkaisu on suunnattu helpottamaan erityisesti tutkintojen tunnustamisen ja kansainvälisen vertailun parissa työskentelevien työtä. Lopusta löytyy myös suppea sanasto venäjänkielisistä termeistä niin kyrillisillä kuin latalalaisilla aakkosilla.

Opetushallitus päättää ulkomaisen tutkinnon tuottamasta kelpoisuudesta valtion tai kunnan virkaan tai tehtävään. Yleensä ulkomaisesta koulutuksesta annettu todistus ei sellaisenaan anna kelpoisuutta, vaan ulkomailla opiskellut tarvitsee Opetushallituksen päätöksen koulutuksensa tunnustamisesta. Opetushallitus antaa myös tietoa ulkomaisesta koulutuksesta. Lisätietoa löytyy Opetushallituksen sivulta www.oph.fi/tutkintojentunnustaminen.

Opetushallitus toivoo julkaisun auttavan kaikkia, jotka tarvitsevat tietoa Venäjän koulutusjärjestelmästä.

VENÄJÄN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

* Antaa kelpoisuuden korkea-asteen valintakokeisiin

** Vielä kokeiluasteella

Sisältö:

JOHDANTO	3
VENÄJÄN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ	4
1. YLEISSIVISTÄVÄ KOULUTUS VENÄJÄLLÄ	6-8
1.1 YLEISSIVISTÄVÄÄ KOULUTUSTA TARJOAVAT OPPILAITOKSET	6
1.2 VAIHTOEHTOISIA TAPOJA SUORITTAAN YLEISSIVISTÄVÄ TOISEN ASTEEN TÄYSI KOULUTUS	7
1.3 VENÄJÄN TOISEN ASTEEN KOULUTUKSEEN SUUNNITELTUJA UUDISTUKSIA	7
1.3.1 Eri aloja painottava opetus	7
1.3.2 Opetussuunnitelmat	8
1.3.3 Valtakunnallinen päättökoe	8
2. AMMATILLINEN KOULUTUS	9-11
2.1 AMMATILLINEN PERUSKOULUTUS	9
2.2 OPISTOASTEEN AMMATILLINEN KOULUTUS	9
2.2.1 Opiistoasteen ammatillista koulutusta tarjoavat oppilaitokset	10
2.2.2 Koulutukseen pääsy	10
2.2.3 Opetussuunnitelmat	10
2.2.4 Tutkintotodistukset	11
2.2.5 Opintojen hyväksilukeminen korkeakoulututkinnoissa	11
3. YHTENÄINEN VALTAKUNNALLINEN TUTKINTO JA KORKEAKOULUUN HAKEUTUMINEN	11-12
4. KORKEA-ASTEEN KOULUTUS	13-16
4.1 KORKEAKOULUT	13
4.2 TUTKINTOJEN RAKENNE	13
4.3 KOULUTUSSTANDARDIT JA KOULUTUSOHJELMIEN SISÄLTÖ	14
4.3.1 Opiskelijalta edellytettävän työn määrä	16
4.3.2 Kuulustelut ja valtakunnallinen loppuarviointi	16
5. OPETTAJANKOULUTUS	17-18
5.1 OPETTAJANKOULUTUSTA JÄRJESTÄVÄT OPPILAITOKSET	17
5.2 AMMATTINIMIKKEET	18
5.3 TUTKINNOT JA OPETUSSUUNNITELMAT	18
6. LAADUNVALVONTA	19-21
6.1 LISENSSIT ELI TOIMILUVAT	19
6.2 ATTESTOINTI	19
6.3 AKKREDITOINTI	20
6.4 YKSITYISET KORKEAKOULUT	20
6.5 TIETOA KOULUTUSOHJELMIEN JA KORKEAKOULUJEN TOIMILUVISTA JA AKKREDITOINNISTA	21
7. VENÄLÄISEN TUTKINTOTODISTUKSEN AITOUDEEN VARMISTAMINEN	22
7.1 KORKEAKOULUJEN MYÖNTÄMÄT TUTKINTOTODISTUKSET	22
7.1.1 UV-valossa näkyvät turvatekijät	22
7.1.2 Valokopiassa näkyvät turvatekijät	22
8. SANASTO	23
9. HYÖDYLLISIÄ INTERNET-OSOITTEITA	24
LÄHTEET	24
LIITTEET	25-26
Opetussuunnitelman perusteet, yleissivistävä ala-asteen koulutus (1.-4. luokka)	25
Opetussuunnitelman perusteet, yleissivistävä peruskoulutus (5.-9. luokka)	25
Opetussuunnitelman perusteet, yleissivistävä toisen asteen täysi koulutus, aloittain painotettu opetus (10.–11.luokka)	26
MALLEJA TUTKINTOTODISTUKSISTA	27-33

1. Yleissivistävä koulutus Venäjällä

Venäjällä koulunkäynti aloitetaan 6–7 vuoden iässä ja yleinen oppivelvollisuus päättyy 15 vuoden ikään. Täyden yleissivistävän koulutuksen kesto on 11 vuotta.

Venäläinen yleissivistävä koulutus jaetaan kolmeen tasoon seuraavasti:

- Yleissivistävä ala-asteen koulutus (luokat 1–4): Nachal’noe obschee obrazovanie (Начальное общее образование)
- Yleissivistävä peruskoulutus (luokat 5–9): Osnovnoe obschee obrazovanie (Основное общее образование)
- Yleissivistävä toisen asteen täysi koulutus (luokat 10–11): Srednee polnoe obschee obrazovanie (Среднее полное общее образование)

Yleissivistävä ala-asteen koulutus ja yleissivistävä peruskoulutus kuuluvat oppivelvollisuuden piiriin. Ennen varsinaista oppivelvollisuuden alkua on mahdollisuus osallistua myös esikouluopetukseen (doschkolnoje obrazovanije – дошкольное образование), joka on suunnattu 3–6 -vuotiaille. Yhdeksänvuotisen yleissivistävän peruskoulutuksen päätteeksi koululaiset suorittavat valtakunnallisen loppukokeen. Vain loppukokeen hyväksytysti suorittaneet saavat todistuksen yleissivistävän peruskoulun suorittamisesta (Attestat ob Osnovnom Obschem Obrazovanii – Аттестат об основном общем образовании). Todistuksen haltija voi hakea opiskelemaan yleissivistävää toisen asteen täyttä koulutusta tarjoaviin kouluihin (luokat 10 ja 11), ammatillista peruskoulutusta tai opistoasteen ammatillista koulutusta tarjoavaan oppilaitokseen.

Ennen vuotta 1989 yleissivistävän koulutuksen kesto oli 10 vuotta ja se koostui kahdeksanvuotisesta yleissivistävästä perusopetuksesta ja kaksivuotisesta yleissivistävästä toisen asteen täydestä koulutuksesta. 11-vuotinen yleissivistävä koulutus otettiin käyttöön asteittain vuodesta 1989 alkaen. Siirtymävaiheen aikana ala-asteen koulutus kesti joissakin kouluissa vain kolme vuotta ja yleissivistävä peruskoulutus puolestaan viisi vuotta.

Yleissivistävä koulutus kestää tällä hetkellä 11 vuotta, joitakin 12-vuotisia taidekouluja

ja osa-aikaista opetusta järjestäviä kouluja lukuun ottamatta. Koulunsa päättävät nuoret ovat yleensä 17-vuotiaita.

Suunnitteilla ja kokeiluasteella on 12-vuotinen yleissivistävä toisen asteen täysi koulutus, johon on tarkoitus siirtyä koko maassa asteittain vuoteen 2008 mennessä. Kaavailtu uudistus on kuitenkin kohdannut vastustusta, jolle suurin yksittäinen syy on se, että kaavailtu uudistus vaatisi toteutuessaan huomattavaa taloudellista panostusta. Uudistuksen tulevaisuus on tällä hetkellä epävarma, mutta kokeilua jatketaan.

Yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen kesto on siis tällä hetkellä kaksi vuotta (luokat 10 ja 11). Koulutuksen päätteeksi suoritetaan valtakunnallinen päättökoe, ja päättökokeen hyväksytysti suorittaneet saavat yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen päättötodistuksen (Attestat o Srednem Polnom Obschem Obrazovanii – Аттестат о среднем полном общем образовании). Yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen suorittaneet ovat korkeakoulukelpoisia.

1.1 YLEISSIVISTÄVÄÄ KOULUTUSTA TARJOAVAT OPPILAITOKSET

Korkeakoulukelpoisuuden tuottavaa, yleissivistävää toisen asteen täyttä koulutusta (luokat 10–11) järjestävät oppilaitokset voidaan pääsääntöisesti jakaa neljään ryhmään:

- Yleissivistävät koulut (obscheobrazovatel’naja srednjaja – Общеобразовательная средняя), jotka ovat tavallisia yleissivistävää koulutusta järjestäviä oppilaitoksia. Näitä on noin 80 % kaikista kouluista.
- Intensiivisiä opinto-ohjelmia tarjoavat koulut (obscheobrazovatel’naja s uklonom – Общеобразовательная с уклоном), jotka painottavat jonkin tietyn alan tai aineen opetusta (esimerkiksi vieraat kielet, luonnontieteet, urheilu tai musiikki). Näitä kouluja on noin 15 % kaikista kouluista, ja yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen lisäksi niissä voidaan järjestää myös yleissivistävää ala-asteen koulutusta ja yleissivistävää peruskoulutusta.
- Kymnaasit (gimnazija – Гимназия) voivat tarjota yleissivistävää ala-asteen koulutusta, yleissivistävää peruskoulutusta ja yleissivistävää toisen asteen täyttä koulutusta. Kymnaaseissa painotetaan usein humanistisia

- Lyseot (litsei – Лицей) painottavat opetuksessa tieteellisiä ja teknillisiä aineita, ja niissäkin voidaan järjestää niin yleissivistävää ala-asteen koulutusta, yleissivistävää peruskoulutusta kuin yleissivistävää toisen asteen täyttä koulutusta. Noin 3 % kaikista kouluista on lyseoita.

Kymnaasien ja lyseoiden välillä ei ole kuitenkaan merkittäviä eroja. Erot liittyvät ennemminkin terminologiaan kuin opetuksen rakentamiseen tai opetusohjelmien sisältöön.

Vuonna 1993 Venäjällä aloittivat toimintansa myös yksityiset oppilaitokset, jotka tarjoavat opetussisällöltään samankaltaisia opinto-ohjelmia kuin yllä kuvatuut valtion oppilaitokset. Yksityiset oppilaitokset käyttävät usein erilaisia nimiä, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä yllämainittujen kuvausten kanssa. Vuonna 1996 voimaan astuneen koulutuslain mukaan oppilaitoksilla on oikeus periä oppilailta opintomaksuja ja yksityisten oppilaitosten toimintaa rahoitetaan yksinomaan opintomaksuilla. Venäjän opetusministeriön tilastojen mukaan vuoteen 2003 mennessä jo 85 % kaikista valtiollisista ja yksityisistä oppilaitoksista oli saanut luvan periä toiminnastaan maksuja.

Monet yksityiset ja julkiset oppilaitokset ovat tehneet eri korkeakoulujen kanssa sopimuksia, joiden nojalla 10. ja 11. luokan oppilaat voivat opiskella korkeakoulujen ohjauksessa, sekä hyödyntää korkeakoulun toimitiloja. Tällaiset yhteistyösopimukset ovat hyödyllisiä niille opiskelijoille, jotka pyrkivät opiskelemaan oppilaitoksen kanssa yhteistyötä tekevään korkeakouluun.

1.2 VAIHTOEHTOISIA TAPOJA SUORITTA YLEISSIVISTÄVÄ TOISEN ASTEEN TÄYSI KOULUTUS

Yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen voi suorittaa myös osana ammatillista koulutusta. Tämä mahdollisuus koskee opiskelijoita, jotka aloittavat ammatillisen koulutuksen 9. luokan jälkeen. Ammatillisen koulutuksen koulutusohjelmat, joihin sisältyy yleissivistävä toisen asteen täysi koulutus, kestävät vähintään 3 vuotta.

Suorittaakseen yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen ammatillisen koulutuksen ohessa, on opiskelijoiden opiskeltava vuoden

2004/2005 opetussuunnitelman mukaan 1 632 tuntia yleissivistäviä aineita. Ensimmäisen vuoden aikana opiskelija suorittavat yleissivistävissä aineissa 1 404 tuntia. Toisen vuoden aikana suoritetaan loput 228 tuntia.

Yleissivistävän koulutuksen opetussuunnitelma koostui lukuvuonna 2004/2005 seuraavista aineista:

- venäjän kieli ja vieraat kielet: 272 h
- matematiikka: 272 h
- yhteiskunnalliset aineet: 240 h
- luonnontieteet: 408 h
- liikunta: 204 h
- teknilliset aineet: 136 h

Yleissivistävän koulutuksen opetussuunnitelmaa mukautetaan yleensä ammatillisen koulutusohjelman painotusten mukaisesti. Suoritettuaan ammatillisen koulutuksen sekä yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen ohjelman, opiskelija saa todistuksen suorittamastaan ammatillisesta koulutuksesta. Joskus, muttei läheskään aina, tutkintotodistuksesta voi ilmetä myös, että opiskelija on suorittanut yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen. Jos tämä ei ilmene suoraan tutkintotodistuksesta, se näkyy kuitenkin opintorekisteriotteesta sinne kirjatuista yleissivistävien oppiaineiden listasta. Koulutuksen suorittaneet voivat pyrkiä korkeakouluihin samalla tavoin kuin yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen suorittaneet opiskelijat, eli he ovat korkeakoulukelpoisia.

1.3 VENÄJÄN TOISEN ASTEEN KOULUTUKSEEN SUUNNITELTUJA UUDISTUKSIA

Viime vuosina Venäjän koulutusjärjestelmä on käynyt läpi uudistuksia. Lisääntyvä kansainvälinen yhteistyö sekä erityisesti korkea-asteen koulutusta koskeva Bolognan prosessi, johon myös Venäjä on sitoutunut, ovat aikaansaaneet muutoksia venäläisessä koulutusjärjestelmässä. Korkea-asteen uudistukset aiheuttavat muutospaineita myös toisen asteen opetukseen.

1.3.1 ERI ALOJA PAINOTTAVA OPETUS

Venäjällä on meneillään Venäjän opetusministeriön vuonna 2003 antamalle määräykselle perustuva uudistus, jonka keskeisenä tavoitteena on eri aloja painottavan opetuksen käyttöönotto yleissivistävässä koulutuksessa luokilla 10 ja 11. Tämä uudistusta ollaan parhaillaan

ottamassa käyttöön kaikkialla Venäjän federaation alueilla. Käytännössä painottava opetus tarkoittaa sitä, että oppilaitokset pyrkivät tarjoamaan oppilaille erilaisia syventymisvaihtoehtoja eli profiileja. Täten myös ns. tavallisissa yleissivistävissä toisen asteen oppilaitoksissa opiskelevat voivat syventyä tiettyyn aihealueeseen. Aiemmin tämä on ollut mahdollista vain lyseoissa ja kymnaaseissa opiskeleville. Eri aloja painottava opetus on tarkoitus toimeenpanna kaikissa Venäjän yleissivistävissä kouluissa 1.9.2006 lähtien.

Painotettu opetus järjestetään kahdessa vaiheessa:

- **Valmistava aste (9. luokka)**

Valmistavan asteen tarkoitus on helpottaa sopivan erikoistumisvaihtoehdon valintaa 10. ja 11. luokalla. Venäjän opetusministeriö on suunnitellut useita 9. luokan oppilaille suunnattuja intensiivikursseja eri oppiaineissa. Oppilaat opiskelevat yhtä ainetta 2–3 kuukauden (yhden lukukauden) ajan. Yhden kurssin laajuus voi vaihdella 12 tunnista 100 tuntiin. 9. luokalla oppilaat voivat lukukauden vaihtuessa halutesaan siirtyä toisen aineen intensiivikurssille.

- **Varsinainen painotettu opetus (10. ja 11. luokka)**

10. ja 11. luokalla oppilaat valitsevat alan eli profiilin, johon he haluavat erikoistua, ja he opiskelevat valitsemansa alaan liittyviä aineita muita aineita syvällisemmin. Pakollisia aineita opetetaan perustasolla.

Painotetun opetuksen aikataulu:

2003/2004: Painotetun opetuksen (valmistavan asteen) käyttöönotto kymmenellä alueella

2004/2005: Valmistavan asteen käyttöönotto

2005/2006: Painotetun opetuksen käyttöönotto 10. luokalla

2006/2007: Painotetun opetuksen käyttöönotto koko federaation alueella

Kaikki painotetun opetuksen käyttöönottoon liittyvät venäjänkieliset asiakirjat löytyvät Internetistä osoitteesta www.profile-edu.ru.

1.3.2. OPETUSSUUNNITELMAT

Yleissivistävän opetuksen opetussuunnitelman mukaan opetusta on tavallisesti 34 viikkoa vuodessa ja 27–38 tuntia viikossa. Lukuvuosi alkaa

1. syyskuuta ja päättyy kesäkuun alussa. Lopukokeet järjestetään kesäkuussa.

Opetusministeriö laatii yleissivistäville kouluille suuntaa-antavan opetusohjelman. Aineen opettamiseen varatut oppitunnit sekä se, kuinka monta vuotta ainetta opetetaan, saattaa vaihdella. Opetus- ja tiedeministeriö määrää 75 % opetussuunnitelman sisällöstä (valtakunnalliset oppiaineet) ja alueelliset viranomaiset vähintään 10 %. Tavalliset yleissivistävät koulut tai oppilaitokset (obscheobrazovatel'naja srednjaja - *Общеобразовательная средняя*) määräävät itse vähintään 10 % noudattamiensa opetussuunnitelmien sisällöstä. Muut oppilaitokset, kuten kymnaasit ja lyseot, voivat muokata opetussuunnitelmaa oman erikoistumisalansa ja painotustensa mukaisesti. Tämän julkaisun lopusta löytyvät suuntaa-antavat yleissivistävien oppilaitosten opetussuunnitelmat, jotka on otettu käyttöön lukuvuonna 2004/2005.

1.3.3 VALTAKUNNALLINEN PÄÄTTÖKOE

11. luokan valtakunnallisessa päättökokeessa on suoritettava vähintään viisi ainetta: kaksi pakollista kirjallista koetta (ainekirjoitus ja matematiikka), sekä vähintään kolme valinnaista koetta. Yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen suorittamisesta annetaan päättötodistus (Attestat o Srednem Polnom Obschnem Obrasovanii – *Аттестат о среднем полном образовании*), josta ilmenevät päättökokeen arvosanat. Päättötodistukseen liitetään myös opintosuoritusote, josta käyvät ilmi kaikkien oppiaineiden arvosanat. Ennen vuotta 1991 myös arvosanat merkittiin varsinaiseen todistukseen. Opintorekisterissä lueteltavia oppiaineita voi olla 17–20.

Yksityiset koulut voivat antaa valtakunnallisesti tunnustettuja, valtion vaatimusten mukaisia päättötodistuksia ja käyttää valtion tunnusta siinä tapauksessa, että ne ovat läpikäyneet saman akkreditointiprosessin kuin valtiolliset koulutkin. Akkreditoimattomien koulujen antamat päättötodistukset eivät anna opiskelijoille kelpoisuutta pyrkiä opiskelemaan korkeakouluihin.

Venäjän opetusministeriö käynnisti vuonna 2001 yhtenäisen valtakunnallisen päättökokeen kokeilun (Edinyj gosudarstvennyj ekzamen (EGE) – *Единый государственный экзамен (ЕГЭ)*), jonka tarkoituksena on yhdistää aiemmat

oppilaitosten päättökokeet ja korkeakoulujen valintakokeet. Tämän uudistuksen oli tarkoitus astua voimaan 1.9.2006, mutta sitä on lykätty näillä näkymin vuoteen 2009 asti.

2. Ammatillinen koulutus

Venäjällä ammatillista koulutusta järjestetään kahdella eri tasolla:

- Ammatillinen peruskoulutus (nachalnoe professionalnoe obrazovanie – начальное профессиональное образование)
- Opistoasteen ammatillinen koulutus (srednee professionalnoe obrazovanie – среднее профессиональное образование)

2.1 AMMATILLINEN PERUSKOULUTUS

Neuvostoliitonaikaiset ammatilliset tutkintojärjestelmät ovat peruspiirteiltään edelleen voimassa Venäjällä. Ammatillinen peruskoulutus on ammatillisen koulutuksen ensimmäinen aste ja se kattaa Venäjällä noin 300 alaa. Ammatillista peruskoulutusta järjestetään ammattikouluissa (professional'noe ucilishche – профессиональное училище) ja ammatillisissa lyseoissa (professionalnye litsei – профессиональный лицей). Ammatillista peruskoulutusta voidaan järjestää myös ammatillisissa opistoissa, opistoasteen ammatillisen koulutuksen ohessa.

Ammatilliseen peruskoulutuksen koulutusohjelmiin pyrkivien ei tarvitse osallistua pääsykokeisiin, lukuun ottamatta taidealaa, johon on yleensä joko pääsykoe tai valinnan perusteena käytetään oppilaan tekemiä aiempia töitä. Ammatillinen peruskoulutus alkaa 9. luokan jälkeen. Opiskelijat, jotka ovat suorittaneet yksitoistavuotisen yleissivistävän koulutuksen seuraavat lyhennettyä koulutusohjelmaa.

Ammatillisen peruskoulutuksen koulutusohjelmien kesto vaihtelee aloitustasosta riippuen.

9-vuotisen yleissivistävän koulutuksen jälkeen aloitettavat koulutusohjelmat:

- Ammatilliset koulutusohjelmat 1–2,5 vuotta
- Koulutusohjelmat, jotka sisältävät sekä ammatillisen koulutuksen että yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen (luokat 10 ja 11), ovat kestoltaan 3–4 vuotta. Näitä koulutusohjelmia järjestetään ammatillisissa lyseoissa.

11-vuotisen yleissivistävän koulutuksen jälkeen aloitettavat koulutusohjelmat:

- Ammatilliset koulutusohjelmat 1–1,5 vuotta

Koulutuksessa painopiste on käytännön työssä. Koulutuksen suorittaneet opiskelijat saavat ammatillisen koulutuksen suorittamisesta tutkintotodistuksen (diplom o Nachalnom Professionalnom Obrazovanii- Диплом о начальном профессиональном образовании), joka antaa myös oikeuden toimia ammatissa. Ammatillisen peruskoulutuksen tarkoituksena on ennen kaikkea antaa valmiuksia työelämään, mutta se voi olla myös reitti opistoasteen ammatilliseen koulutukseen. Opiskelijat, jotka suorittavat ammatillisen peruskoulutuksen ohessa yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen (luokat 10 ja 11), ovat kelpoisia jatkamaan opintojaan korkeakoulussa eli heillä on korkeakoulukelpoisuus.

2.2 OPISTOASTEEN AMMATILLINEN KOULUTUS

Termin 'srednee professional'noe obrazovanie – среднее профессиональное образование' suora käännös venäjänkielisestä termistä on 'keskiasteen ammatillinen koulutus'. Tässä julkaisussa käytetään termiä opistoasteen ammatillinen koulutus kuvaamaan edellä mainittua koulutusta. Opistoasteen ammatillista koulutusta tarjoavat opistot kuuluvat Venäjällä keskiasteen erikoisoppilaitoksiin, jotka valmistavat työntekijätasoa lähinnä olevia esimiehiä, ylimmän tason asiantuntijoiden apulaisia sekä itsenäisten vaativien työtehtävien suorittajia. Koulutuksessa korostetaan paitsi ammatillista osaamista ja taitoja myös teoreettista koulutusta. Kyseessä on ylempi toisen asteen koulutus.

Opiskelun edellytyksenä on yhdeksänvuotisen oppivelvollisuuden suorittaminen. Näissä ammatillisissa oppilaitoksissa suoritettujen tutkintojen on katsottu tasoltaan vastaavan lähinnä suomalaisia, jo käytöstä poistuneita, opistoasteen tutkintoja. Täysin vastaavaa koulutusta ei Suomessa enää ole. Opistoasteen ammatillisen koulutuksen suorittaneilla on Venäjällä korkeakoulukelpoisuus.

2.2.1 OPISTOASTEEN AMMATILLISTA KOULUTUSTA TARJOAVAT OPPILAITOKSET

Opistoasteen ammatillista koulutusta järjestetään seuraavissa oppilaitoksissa:

- ammatilliset opistot (uchilische – училище)
- teknikumit (tehnikum – техникум)
- colleget (kolledz – колледж)

Teknikumit tarjoavat teknillisten alojen koulutusta. Ammatilliset opistot järjestävät muiden alojen koulutusta, mm. palvelu-, opetus- ja terveydenhuoltoaloilla.

Ensimmäiset colleget aloittivat toimintansa 1989. Opistotason ammatillisen koulutuksen lisäksi colleget tarjoavat myös ammatillisen koulutuksen suorittaneille yksivuotisia ammatillisia lisäopintokokonaisuuksia. Teknikumit ja ammatilliset opistot pyrkivät saamaan yleensä valtion akkreditoinnin vähintään yhdelle tarjotulle ammatilliselle lisäopintokokonaisuudelle. Tällöin ne voivat käyttää college-nimitystä, jota pidetään arvostettuna.

Opistoasteen ammatillista koulutusta järjestäviä oppilaitoksia on Venäjällä 2 590, joista 680 on collegeita. Näissä oppilaitoksissa opiskelee yhteensä noin 2,5 miljoonaa opiskelijaa. Lähes kaikilla opettajilla (n. 97 %) on korkea-koulutuskinto. Loput ovat käytännönläheisten aineiden opettajia, joilla on useiden vuosien ammatillinen kokemus. Opiskelijoiden määrä on kasvanut viime vuosina ja vuonna 2002 opistoasteen ammatillisen koulutuksen saaneet henkilöt muodostivat 31 % työvoimasta Venäjällä. Teknilliset ja kauppatieteelliset koulutusohjelmat ovat suosituimpia, ja niissä opiskeleekin yli 70 % kaikista opiskelijoista.

2.2.2 KOULUTUKSEEN PÄÄSY

Toisen asteen ammatillinen koulutusohjelma on mahdollista aloittaa yhdeksänvuotisen yleissivistävän peruskoulutuksen tai yksitoistavuotisen yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen jälkeen. Yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen suorittaminen osana ammatillista koulutusta on pakollista yhdeksänvuotisen yleissivistävän peruskoulutuksen jälkeen ammatillisen opistoasteen koulutuksen aloittaville opiskelijoille. Noin 2/3 opiskelijoista aloittaa ammatillisen koulutuksensa yksitoistavuotisen yleissivistävän koulutuksen pohjalta. Joihinkin koulutusohjelmiin pääsyn edellytyk-

senä on yksitoistavuotinen yleissivistävä koulutus. Hakijat osallistuvat pääsykokeeseen, jonka perusteella suoritetaan opiskelijavalinta, jos hakijoita on enemmän kuin aloituspaikkoja.

Opistoasteen ammatilliset oppilaitokset tarjoavat seuraavanlaisia koulutusohjelmia:

Yhdeksänvuotisen yleissivistävän peruskoulutuksen suorittaneille:

- 3–5 vuoden koulutusohjelmia, jotka koostuvat ammatillisesta koulutuksesta ja yleissivistävästä koulutuksesta

Yksitoistavuotisen yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen suorittaneille:

- 2–3 vuoden koulutusohjelmia
- vuoden lisäopintokokonaisuuksia (vain collegeissa)

Vuoteen 2004 mennessä yhdeksänvuotisen yleissivistävän koulutuksen suorittaneille tarjolla oli opistoasteen ammatillisia koulutusohjelmia yhteensä 293. Näistä oli nelivuotisia 243, kolmivuotisia 30 ja viisivuotisia 20.

2.2.3 OPETUSSUUNNITELMAT

Opinnot sisältävät sekä teoria-aineita että käytännön opintoja. Kaikkiin koulutusohjelmiin sisältyy myös humanistisia aineita, kauppatieteitä, oikeustiedettä, venäjän kieltä, matematiikkaa ja tietojenkäsittelytaitoja. Muut oppiaineet ovat ammatillisesti suuntautuneita ja ne jakautuvat valitun opiskelualan yleisiin opintoihin sekä valittuun ammattiin liittyviin aineisiin. Opetusta tarjotaan seuraavilla aloilla:

- teknillinen ala
- maataloustiede
- taloustieteet
- palveluala
- opetusala
- terveysala
- kulttuuri ja taide

Noin 50 % opetussuunnitelmasta suuntautuu käytännön aineisiin. Koulutussuunnitelmaan sisältyy myös kolme harjoittelujaksoa sekä pakollinen kirjallinen loppu työ.

2.2.4 TUTKINTOTODISTUKSET

Opintonsa hyväksytysti suorittaneet opiskelijat saavat ammatillisen opistoasteen koulutuksesta tutkintotodistuksen (diplom o srednem pro-

fessionalnom obrazovanii [Technikum, Uchilische, Kolledz] – Диплом о среднем профессиональном образовании [Техникум, Училище, Колледж]), sekä ammattinimikkeen. Opintosuoritusotteessa luetellaan kaikki aineet, joita koulutusohjelma on sisältänyt. Joskus siinä myös mainitaan oppituntien lukumäärä ja opiskelijan saamat arvosanat.

Teknisten aineiden lisäopintoja collegessa suorittaneet saavat valmistuttuaan ammattinimikkeen ja siihen lisämaininnan 'vanhempi' (starshij – старший). Esimerkiksi vanhempi tekniikko on starshij tehnik – (старший техник). Ulkomuodoltaan opistoasteen ammatillisen koulutuksen tutkintotodistus muistuttaa korkeakoulututkinnoista annettuja tutkintotodistuksia (katso kohta 7.2).

Opistoasteen ammatillisen koulutuksen hyväksytysti suorittaneet opiskelija voivat hakea korkeakouluihin. Opiskelijan suorittamia opintoja voidaan hyväksyä osaksi korkeakoulututkintoa yhden vuoden korkeakouluopinnojen verran. Suurin osa valmistuneista siirtyy kuitenkin työelämään. Opintojaan jatkavista 70 % suorittaa opintojaan työn ohella ilta- ja etäopiskeluna.

2.2.5 OPINTOJEN HYVÄKSILUKEMINEN KORKEAKOULUTUTKINNOISSA

Opistoasteen ammatillisessa koulutuksessa on vuodesta 2002 alkaen otettu käyttöön uusia koulutusstandardeja. Erikoistumisaloja on ryhmitelty tai yhdistetty, yksittäisille oppilaitoksille on annettu aiempaa enemmän päättäntävaltaa opinto-ohjelmien suunnittelussa, ja koulutusohjelmiin on sisällytetty myös valinnaisia opintoja.

Myös yhteistyötä korkeakoulujen kanssa on pyritty vahvistamaan. Uudet säädökset antavat entistä paremmat mahdollisuudet ammatillisten opintojen hyväksilukemiselle osaksi saman alan korkeakouluopintoja. Uusien säädösten mukaan ammatillisesta koulutuksesta tulisi hyväksyä yhden vuoden opintoja vastaavat opinnot osaksi korkeakoulututkintoa, jos opiskelija jatkaa saman alan opintoja korkeakoulussa. Osa opinnoista hyväksiluetaan yleensä osaksi ensimmäisen vuoden opintoja, ja osa osaksi myöhempien vuosien opintoja. Opistoasteen ammatillisista oppilaitoksista valmistuneet osallistuvat samoihin valintakokeisiin kuin yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen

suorittaneet, ja heihin sovelletaan myös samoja pääsyaatimuksia. He aloittavat opintonsa ensimmäisen vuoden opinnoilla, mutta seuraavat henkilökohtaisia opinto-ohjelmiaan.

Aiemmasta tutkinnosta hyväksiluettuja opintoja ei erikseen mainita korkeakoulututkinnosta annettavan tutkintotodistuksen liitteessä eikä niitä siten ole tutkintotodistuksen perusteella mahdollista erottaa korkeakoulussa suoritettua opintoista. Korkeakouluopintoja edeltävä koulutus ja korkeakouluopinnojen kesto kuitenkin mainitaan tutkintotodistuksen liitteessä. Jos opiskelija on suorittanut korkeakoulututkintonsa tutkinnon nimellistä kestoaa lyhyemmässä ajassa, ja jos hänen edeltävä koulutuksensa on tekniikumissa tai ammatillisessa opistossa suoritettu tutkinto, suoritettu korkeakoulututkinto sisältää todennäköisesti korkeakoulun hyväksilukemia opintoja. Toistaiseksi opintojen hyväksilukeminen rajoittuu pääsääntöisesti opiskelijoihin, jotka ovat valmistuneet oppilaitoksista, jotka toimivat jonkin korkeakoulun yhteydessä, tai jotka ovat tehneet virallisia sopimuksia korkeakoulujen kanssa.

3. Yhtenäinen valtakunnallinen tutkinto ja korkeakouluun hakeutuminen

Aiemmin korkeakoulujen opiskelijavalinnat perustuivat yleissivistävän toisen asteen täydestä koulutuksesta annettuun päättötodistukseen (Attestat o srednem (polnom) obshchem obrazovanii – аттестат о среднем (полном) общем образовании), johon liittyvän kokeen järjestämisestä yksittäiset oppilaitokset vastasivat itsenäisesti. Korkeakouluihin pyrittäessä myös valintakokeet olivat käytössä. Venäjän opetusministeriö käynnisti vuonna 2001 yhtenäisen valtakunnallisen standardoidun päättökokeilun (Edinyj gosudarstvennyj ekzamen (EGE) – Единый государственный экзамен (ЕГЭ), jonka tarkoitus on yhdistää aiemmat oppilaitosten päättökokeet ja korkeakoulujen valintakokeet.

Kokeilun oli suunniteltu kestävän vuodesta 2001 vuoteen 2005. Se on toteutuessaan merkittävä muutos aikaisempaan opiskelijavalintamettelyyn. Aiemmin korkeakouluihin pyrkivät joutuivat osallistumaan kahteen tai useam-

paan suulliseen ja kirjalliseen pääsykokeeseen yleensä omaa asuinpaikkaansa lähellä sijaitsevassa yliopistossa. Yhtenäisen valintakokeen on tarkoitus mahdollistaa se, että opiskelemaan pyrkivät voivat halutessaan hakea samaan aikaan useisiin eri puolilla Venäjän federaatiota sijaitseviin yliopistoihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Kokeilussa ovat voineet olla mukana vain ne oppilaitokset, joilla on valtion akkreditointi.

Suunnitelmien mukaan kokeilu oli tarkoitus saada päätökseen siten, että yhtenäinen päättökoe olisi ollut käytössä kaikkialla Venäjän federaation alueella vuoteen 2005 mennessä. Vahvasta poliittisesta kannatuksesta huolimatta ei yhtenäisen päättökokeen toteuttamista koko liittovaltion alueella ole kuitenkaan kyetty varmistamaan, koska sen käyttöönotto perustuu opetusministeriön suositukseen, eikä se näin ollen ole pakollista. Tällä hetkellä yhtenäisen päättökokeen käyttöönoton takarajaksi on asetettu vuosi 2009 ja kokeilu jatkuu siihen asti. Voimaan astuessaan koe korvaisi yliopistojen valintakokeet koko federaation alueella. Muutamat yliopistot ovat vastustaneet valintakokeiden poistamista ja esimerkiksi Moskovan valtion yliopisto ei ole toistaiseksi hyväksynyt uutta koekäytäntöä. Uuden yhtenäisen valtakunnallisen päättökokeen lainsäädännöllisiä perusteita ei ole vielä vakiinnutettu; lainsäädännön on tarkoitus valmistua kokeiluvaiheen loppuun, vuoteen 2009 mennessä.

Vuoden 2004 loppuun mennessä yhtenäistä valtakunnallista päättökoea käyttävien oppilaitosten piirissä oli jo yli puolet opiskelijoista. Niillä alueilla, joissa yhtenäinen valtakunnallinen päättökoe on käytössä, voivat koulunsa päättävät osallistua kokeeseen kotipaikkakunnallaan touko- ja kesäkuun aikana. Yhtenäistä valtakunnallista päättökoea ei ole mahdollista uusia.

Yleissivistävän toisen asteen täydestä koulutuksesta annetun päättötodistuksen (Attestat o srednem (polnom) obshchem obrazovanii – аттестат о среднем (полном) общем образовании) lisäksi koulunsa päättävät saavat myös uuden järjestelmän mukaisen todistuksen yhtenäisen valtakunnallisen päättötutkinnon tuloksista (Svidetel'stvo o rezul'tatach EGE – Свидетельство о результатах ЕГЭ). Näiden kahden todistuksen perusteella opiskelijat voivat hakea samanaikaisesti useisiin eri yliopistoihin ja ammatillisiin opistoihin eri puolilla Venäjän fede-

raatiota ja saada opiskelijavalintojen tulokset tietoonsa saman vuoden elokuussa.

Ministeriö on asettanut alueelliset tutkintotoimikunnat, jotka vastaavat yhtenäisen valtakunnallisen päättökokeen järjestämisestä. Koetulosten tarkastamisesta ja arvioimisesta vastaavat sekä paikalliset tutkintotoimikunnat että opetusministeriö Moskovassa. Tutkintokokeilun aikana tutkinnossa suoritettavien aineiden valikoima on kasvanut kolmesta kahtentoista, ja sen voi suorittaa seuraavissa aineissa: matematiikka, venäjän kieli, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, venäjän historia, kansalaistieto, kirjallisuus, englantia, saksa ja ranska. Ainevalikoimaa on tarkoitus vielä kasvattaa myöhemmin. Opiskelijat voivat valita minkä aineiden kokeet he haluavat suorittaa, mutta heidän on suoritettava tutkinto hyväksytysti ainakin viidessä aineessa, joista matematiikka ja venäjän kieli ovat pakollisia. Kukin koe kestää 3–4 tuntia ja ne arvostellaan 100 pisteen asteikolla, jossa alin hyväksytyt suoritus on 31–50 pistettä. Valtakunnallisesta kokeesta valmistellaan 80 erilaista alueellista versiota.

Jotkut kokeilussa mukanaolevista korkeakouluista suorittavat opiskelijavalintansa yksinomaan yhtenäisen valtakunnallisen päättökokeen tulosten perusteella, osa korkeakouluista noudattaa edelleenkin omia opiskelijavalintamenetelmiään ja järjestää omia valintakokeita, joihin voivat osallistua vain yhtenäisen valtakunnallisen päättökokeen perusteella korkeakouluun jo hyväksytyt opiskelijat. Korkeakoulun omassa valintakokeessa parhaiten menestyneet hakijat voivat päästä opiskelemaan suosituimpiin koulutusohjelmiin. Muut hakijat pääsevät korkeakoulun opiskelijoiksi, mutta joutuvat valitsemaan koulutusohjelmansa suppeammasta valikoimasta. Opiskelijat, jotka eivät päässeet valtion rahoittamille opiskelijapaikoille voivat tulla hyväksytyiksi koulutusohjelmaan maksavina opiskelijoina. Kaikki korkea-asteen koulutusta järjestävät oppilaitokset voivat ottaa opiskelijoikseen tietyn määrän maksavia opiskelijoita.

4. Korkea-asteen koulutus

1990-luvulta lähtien Venäjän korkeakoulujärjestelmä on kokenut useita uudistuksia. Uudistukset perustuvat vuoden 1992 lakiin koulutuksesta sekä lakiin tehtyihin lisäyksiin ja muutoksiin, jotka sisältyvät vuoden 1996 lakiin korkea- ja jatkokoulutuksesta.

Venäjän koulutusjärjestelmä oli aikaisemmin yhtenäinen ja hallinnollisesti keskitetty. Vanhaa järjestelmää on asteittain korvattu uudenaikaisella järjestelmällä, joka huomioi opiskelijoiden, akateemisen yhteisön ja työnantajien erilaiset tarpeet ja toiveet aiempaa paremmin, sallii laajemman akateemisen vapauden sekä antaa oppilaitoksille enemmän päätäntävaltaa.

Maksulliset koulutusohjelmat ja yksityinen koulutus on laillistettu, ja yksityisten tahojen järjestämä koulutustarjonta on kasvanut nopeasti. Vuoteen 2004 mennessä Venäjällä oli noin 655 valtiollista korkeakoulua ja noin 530 yksityistä korkeakoulua. Näistä 530 yksityisestä korkeakoulusta 364 oli saanut valtion akkreditoinnin. Lukuvuonna 2002/2003 valtiollisissa korkeakouluissa opiskeli noin viisi miljoonaa opiskelijaa ja yksityisissä korkeakouluissa noin 700 000 opiskelijaa.

Korkea-asteen koulutus on kokenut huomattavia rakenteellisia muutoksia. Tärkein näistä on monitasoisen tutkintojärjestelmän käyttöönotto, vanhan yksitasoisen spetsialistitutkintojärjestelmän rinnalle.

4.1. KORKEAKOULUT

Uusi korkeakoulujen luokittelujärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1993. Uuden luokitusjärjestelmän mukaan korkeakoulut jaetaan kolmeen ryhmään.

- Yliopistot: oppilaitoksia, jotka tarjoavat laaja-alaista koulutusta humanististen tieteiden, luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden aloilla.
- Akatemit: oppilaitoksia, jotka tarjoavat koulutusta yhdellä pääasiallisella alalla, esimerkiksi taide tai musiikki.
- Instituutit: itsenäiset oppilaitokset tai yliopiston tai akatemian osastot, jotka tarjoavat koulutusta useilla eri aloilla.

Näitä erityyppisiä korkeakouluja pidetään pääsyaatimusten, akateemisten standardien ja suoritettavien tutkintojen suhteen toisiaan

vastaavina. Näin ollen korkeakoulujen luokittelu on ennemminkin niiden toimintaan ja tarjoamaan koulutukseen liittyvä kysymys, ei hierarkkinen asetelma.

4.2. TUTKINTOJEN RAKENNE

Vuodesta 1992 lähtien koulutusjärjestelmään ovat kuuluneet seuraavat todistukset ja tutkinnot:

- Välitodistus (Nepolnoe vysshee obrazovanie – неполное высшее образование) on todistus keskeneräisistä, vähintään kaksivuotisista korkeakouluopinnoista tietyllä opiskelualalla, bakalavr- tai spetsialistitutkintoon johtavissa opinnoissa. Opiskelija voi hyödyntää välitodistusta siirtyessään työelämään, ja se voi myös helpottaa opiskelijoiden liikkuvuutta eri korkeakoulujen välillä.

Alempi korkeakoulututkinto:

- Bakalavr (Бакалавр) -tutkinto, 4 vuoden opinnot. Bakalavr-tutkinto on Venäjän korkeakoulututkintojärjestelmän alin loppu-tutkinto. Tutkinnon voi suorittaa kaikilla muilla aloilla paitsi lääketieteessä. Bakalavr-tutkintoa pidetään enemmän akateemisesti kuin ammatillisesti suuntautuneena tutkintona. Vaikka sen ensisijainen merkitys on tuottaa jatko-opintokelpoisuus magistratason opintoihin, se antaa myös valmiuksia työelämään. Bakalavr-tutkinnosta annetusta tutkintotodistuksesta ilmenee ammatillinen kelpoisuus.

Ylemmät korkeakoulututkinnot:

- Spetsialist (Специалист) -tutkinto, 5–6 vuoden opinnot. Perinteinen spetsialistitutkinto on suunnattu ammatillisten valmiuksien tuottamiseen, mutta se antaa myös kelpoisuuden tieteellisiin jatko-opintoihin (kandidat nauk ja doktor nauk -tutkintoihin johtaviin opintoihin). Spetsialistitutkinto on mahdollista suorittaa kaikilla aloilla. Tutkinnon suorittaneelle annetaan tutkintotodistus, josta ilmenee ammatillinen kelpoisuus mainitulla alalla.
- Magistr (Магистр) -tutkinto, 6 vuoden opinnot. Magistr-tutkinnon suorittaminen edellyttää kahden vuoden opintoja bakalavr-

tutkinnon suorittamisen jälkeen. Magistr-tutkintoon johtavat koulutusohjelmat suuntautuvat spetsialist-tutkintoihin johtavia koulutusohjelmia enemmän tutkimukseen. Oppilaitokset päättävät itse opiskelijavalintaan liittyvistä menettelyistä (haastattelut, pääsykokeet jne.). Bakalavr-tutkinnon suorittanut opiskelija, joka haluaa jatkaa magistr-tason opintoja jollain muulla alalla kuin mistä hänellä on bakalavr-tutkinto, joutuu suorittamaan ylimääräisiä tenttejä, jotka liittyvät sen uuden alan bakalavr-tutkintoon johtaviin opintoihin. Myös magistr-tutkinto antaa kelpoisuuden tieteellisiin jatkotutkintoihin.

Tieteelliset jatkotutkinnot:

- Kandidat nauk (Кандидат наук) -tutkinto on alempi tieteellinen jatkotutkinto, johon vaaditaan vähintään kolmen vuoden opinnot spetsialist- tai magistr-tutkinnon jälkeen. Sen aikana jatko-opiskelija suorittaa mm. pakolliset tentit: tentti omalta erikoistumisalalta, vieraan kielen tentti (ulkomaisilla venäjän kielen tentti) sekä filosofian tentti. Jatko-opiskelija kirjoittaa lisäksi väitöstyön, jonka jälkeen on julkinen väitöstilaisuus.
- Doktor nauk (Доктор наук) -tutkinto on ylempi tieteellinen jatkotutkinto, ja korkein akateeminen oppiarvo, johon vaaditaan 5–15 vuoden opinnot kandidat nauk -tutkinnon jälkeen. Sen edellytyksenä on mm. samalta alalta myönnetty kandidat nauk -tutkinto sekä oman alan tieteellisiä saavutuksia ja julkaisuja sekä väitöskirjan kirjoittaminen. Tohtorin väitöskirjan kirjoittaneelle ja sen menestyksekkäästi väitelleelle myönnetään doktor nauk -oppiarvo.

Vain akkreditoiduilla oppilaitoksilla, joilla on asianmukainen henkilökunta ja käytännön puitteet (toimitilat, välineet jne.), sekä riittävä rahoitus, on oikeus järjestää magistr-tutkintoon tai tieteellisiin jatkotutkintoihin johtavaa koulutusta.

Kaksiportaisen tutkintorakenteen (bakalavr/magistr) käyttöönotto vuonna 1992 ei edellyttänyt spetsialist-tutkinnon poistamista tutkintorakenteesta. Spetsialist-tutkinto on edelleen yleisin venäläisissä korkeakouluissa suoritettava tutkinto, ja akateemisessa maailmassa ajatellaan

usein, että magistr-tutkinto on suunnattu vain tutkimuksen ja opetuksen tarpeisiin. Vuoteen 2004 mennessä 92,4 % opiskelijoista opiskeli spetsialist-tutkintoon johtavissa, 7,2 % bakalavr-tutkintoon johtavissa ja 0,5 % magistr-tutkintoon johtavissa koulutusohjelmissä. Kaiken kaikkiaan 681 korkeakoulua (50,7 % kaikista korkeakouluista), joissa bakalavr-tutkinnon voi suorittaa yli 100 eri alalla, oli ottanut bakalavr-tutkinnon käyttöön vuoteen 2004 mennessä. Vuoteen 2004 mennessä magistr-tutkinnon oli ottanut käyttöön 305 korkeakoulua (22,7 %). Spetsialist-tutkintoa opiskelevat voivat valita 500 eri erikoistumisalasta.

Bakalavr- ja magistr-tutkintojen käyttöönoton jälkeen vanhan yksiportaisen ja uuden kaksiportaisen tutkintorakenteen välillä on ollut jonkin verran opiskelijoiden liikkuvuutta. Bakalavr-tutkinnon suorittaneet opiskelijat voivat suorittaa spetsialist-tutkinnon vuoden lisäopinnoilla, ja spetsialist-tutkinnon suorittaneet voivat puolestaan suorittaa magistr-tutkinnon suorittamalla yhden vuoden lisäopinnot.

Yleisempää on ollut suorittaa toinen tutkinto aiemman tutkinnon alaa sivuavalla alalla. Spetsialist-tutkinnon suorittaneet voivat jatkaa opintojaan toisessa spetsialist-tutkintoon johtavassa koulutusohjelmassa joko aiempaa tutkintoaan vastaavalla alalla tai siihen liittyvällä alalla. Valtio ei kuitenkaan myönnä taloudellista tukea toisen tutkinnon suorittamiseen. Osa-aikaisena koulutuksena järjestettävät spetsialist-koulutusohjelmat tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuden suorittaa toisen tutkinnon työn ohella. Useimmissa tapauksissa spetsialist-tutkinnon suorittaneet saavat ainakin vuoden tai puolentoista vuoden opintoja vastaavat opintosuoritukset hyväksiluettua aiempien opintojensa perusteella. Opintojen hyväksilukemisesta osana toista tutkintoa ei ole annettu erillisiä säädöksiä, joten oppilaitokset voivat itsenäisesti päättää opintojen hyväksilukemisesta.

4.3 KOULUTUSSTANDARDIT JA KOULUTUSOHJELMIEN SISÄLTÖ

Samanaikaisesti uuden tutkintorakenteen käyttöönoton kanssa on myös korkeakoulututkintoihin johtavien koulutusohjelmien sisältöjä uudistettu.

Spetsialist-tutkintoon johtavat koulutusohjelmat on jaoteltu ammattiloihin (special'nosti), jotka on edelleen jaoteltu erikoistumisalo-

hin (specializacii), esimerkiksi psykologian ammattiala ja sotilaspsykologian erikoistumisala. Spetsialist-tutkinnosta annetusta tutkintotodistuksesta ilmenee tutkinnon tuottama ammattipätevyys, esimerkiksi psykologi, erikoistumisala sotilaspsykologia. Magistr- ja bakalavr-tutkintoihin johtavat koulutusohjelmat on jaoteltu opintoaloihin ja suuntautumisvaihtoehtoihin (napravlenija), esimerkiksi insinööritieteiden ja teknillisen alan bakalavr-tutkinto, telekommunikaation suuntautumisvaihtoehto. Jokaisella koulutusohjelmalla on oma nimike ja tunnusnumero. Saman opintoalan eri suuntautumisvaihtoehtoilta on yhteinen tunnusnumero.

Erikoistumisaloja on nykyään tarjolla aiempaa enemmän, kun vanhojen, edelleen käytössä olevien erikoistumisalojen rinnalle on tullut uusia. Uusia erikoistumisaloja on tullut esimerkiksi materiaalitieteen, ympäristötieteen, tietojenkäsittelytieteen, oikeustieteiden, johtamisen ja vieraiden kielten aloille. Viimeksi mainittujen alojen koulutusohjelmat ovat kasvattaneet suosiotaan venäläisten opiskelijoiden keskuudessa.

Kaikkia valtion akkreditoinnin saaneita aloja ja suuntautumisvaihtoehtoja valvotaan keskitetysti. Kurssien rakenteesta annettuja ohjeistuksia kutsutaan koulutusstandardeiksi. Koulutusstandardit koskevat mm. seuraavia seikkoja:

- Kurssien laajuus tunteina, jaoteltuna kontaktiopetukseen ja seminaaritöihin
- Opintojen sisältö jaoteltuna 1) perusopintoihin/keskeisiin opintoihin 2) ammatillisiin perusopintoihin ja 3) erikoistumisopintoihin. Yleisesti ottaen perusopinnot/keskeiset opinnot muodostavat suurimman osan ensimmäisten kahden opiskeluvuoden opinnoista, ja ammatilliset perusopinnot ja erikoistumisopinnot alkavat kolmantena opiskeluvuonna. Perusopintojen/keskeisten opintojen osalta kurssivaatimukset ovat kaikissa saman alan koulutusohjelmien eri erikoistumisaloissa samat.
- Ammatillisen harjoittelun kesto viikkoina
- Kirjallisen lopputyön tekemiseen käytettävä aika viikossa
- Tenttiviikkojen määrä
- Opiskelijoilta vaadittavan työn enimmäismäärä.

Valtakunnallinen opetussuunnitelma kattaa suurimman osan bakalavr- ja spetsialist-ohjel-

miin kuuluvista opinnoista, mutta korkeakoulu voivat asettaa noin 15 % koulutusohjelmiin kuuluvista opinnoista alueellisten vaatimusten ja erikoistumisalojen mukaisesti. Opiskelijat voivat nykyään valita jonkin verran valinnaisia aineita. Magistr-tutkintoon johtavia koulutusohjelmia koskevissa koulutusstandardeissa asetetaan vain koulutusohjelmien yleiset vaatimukset.

Monitieteellisyyttä on alettu arvostaa aiempaa enemmän, mikä näkyy erityisesti perusopintovaiheessa (ensimmäinen ja toinen opintovuosi). Luonnontieteellisten alojen tutkintojen perusopintoihin on alettu sisällyttää pakollisia humanististen ja yhteiskuntatieteellisten aineiden opintoja, ja vastaavasti luonnontieteellisten aineiden opetusta osana humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen tutkintoja on vahvistettu. Vaikka kurssien sisältö kahden ensimmäisen opiskeluvuoden aikana on aiempaa laaja-alaisempi, ovat monet bakalavr- ja spetsialist-tutkinnot edelleen ammatillisesti pitkälle erikoistuneita verrattuna vastaaviin Suomessa suoritettaviin tutkintoihin. Magistr-tutkintojen suuntautumisvaihtoehdot ovat laaja-alaisempia kuin pitkälle erikoistuneet bakalavr-tutkintojen suuntautumisvaihtoehdot tai spetsialist-tutkintojen erikoistumisalat, joten magistr-ohjelmissa ei ole tarjolla yhtä runsasta valikoimaa erilaisia suuntautumisvaihtoehtoja.

Koulutusohjelmien sisältöä tarkistettiin ja niihin kuuluvia kursseja muutettiin läpi 1990-luvun, erityisesti yhteiskuntatieteiden alalla. Esimerkiksi Neuvostoliiton kommunistisen puolueen historiaa ja tieteellistä kommunismia käsitteleviä kursseja, joiden opetusta sisältyi aiemmin kaikkien alojen perusopintoihin, on joko muutettu sisällöltään tai ne on lakkautettu kokonaan.

Kaikkiin bakalavr-, spetsialist- ja magistr-tutkintoihin johtaviin koulutusohjelmiin sisältyy pakollinen ammatillinen harjoittelu ja kirjallinen lopputyö. Harjoittelun kesto ja lopputyön tekemiseen käytettävä aika ovat eritasoisien tutkintoihin johtavissa ohjelmissa yleisesti ottaen seuraavat:

- Bakalavr-ohjelmat:
10–12 viikon työharjoittelu ja 1,5–4 kk opinnäytetyön tekeminen
- Spetsialist-ohjelmat:
12–14 viikon työharjoittelu ja 3–4 kk opinnäytetyön tekeminen

- Magistr-ohjelmat: magistr-tutkintoon johtavissa koulutusohjelmissa työharjoittelu sisältyy tieteelliselle tutkimustyölle varattuun tuntimäärään. Opinnäytetyön tekoon on varattu yksi lukukausi. Opinnäytetyön vaatimukset ovat magistr-tutkinnoissa korkeammat kuin bakalavr- tai spetsialist-tutkinnoissa.

4.3.1 OPISKELIJALTA EDELLYTETTÄVÄN TYÖN MÄÄRÄ

Opiskelijalta edellytettävän työn määrä ei saisi ylittää 54 tuntia viikossa. Tästä ajasta puolet pitäisi olla kontaktiopetusta ja puolet itsenäistä työskentelyä. Kontaktiopetuksen määrää on vähennetty noin 30 %, jotta opiskelijoiden itsenäiselle työskentelylle jäisi enemmän aikaa.

Lukukaudessa on 17 opiskeluvuokkoa, eli yhden lukukauden aikana opiskelijan odotetaan käyttävän yhteensä 918 tuntia opiskeluun. Valtion koulutusstandardien mukaan spetsialist-tutkintoon sisältyy noin 8 200 tuntia opiskelua. Uusissa tutkintotodistuksen liitteissä eritellään kontaktiopetuksen määrä lisäksi myös itsenäisen työskentelyn ja seminaarityöskentelyn määrä. Vanhojen vaatimusten mukaisiin tutkintotodistuksen liitteisiin on merkitty vain kontaktiopetuksen määrä.

Venäjän opetusministeriössä valmistellaan Venäjän korkeakoulutusjärjestelmän uudistamista Bolognan prosessin tavoitteiden mukaisesti. ECTS-opintopisteiden käyttöönotto on yksi Bolognan prosessin tavoitteista. Tarkoituksena on kehittää muuntojärjestelmä, jonka avulla opintosuoritusten laajuus opiskeluun käytetyssä ajassa mitattuna voidaan muuntaa ECTS-opintopisteiksi. Alustavasti muuntokeroin määriteltiin vuonna 2003 mennessä, ja kertoimen mukaan yksi ECTS-opintopiste vastaisi hieman yli 30 tunnin opiskelua.

4.3.2 KUULUSTELUT JA VALTAKUNNALLINEN LOPPUARVIOINTI

Opiskelijoiden on jokaisen lukukauden päätteeksi suoritettava useita kuulusteluja (noin viisi kuulustelua), ja tehtävä vaaditut esseet ja seminaarityöt hyväksyttävästi. Loppuarvioinnin suorittamisen edellytyksenä on myös, että opiskelija täyttää myös harjoittelua koskevat vaatimukset.

Kaikki valtion akkreditoimat korkeakoulut noudattavat samaa yhtenäistä käytäntöä valtakunnallisen loppuarvioinnin järjestämisen suhteen. Loppuarviointi kostuu yhdestä tai useammasta osasta, joita ovat esimerkiksi:

- kirjallinen loppututkielma tai projekti, jonka arvioivat alakohtaiset asiantuntijat, ja jonka loppuarviointilautakunta arvostelee. Opiskelijat voivat valita opinnäytetyönsä aiheen valmiista listasta tai ehdottaa omaa aihettaan. Opinnäytetyön tulisi olla itsenäistä tutkimusta. Tutkielma on pakollinen osa loppuarviointia.
- loppukuulustelu joko jossakin yksittäisessä aiheessa tai monitieteellisessä aihekokonaisuudessa.

Kun opiskelija on suorittanut kaikki loppuarvioinnin vaatimukset, hän saa valtion vaatimusten mukaisen tutkintotodistuksen, tutkintonimikkeen ja/tai ammattipätevyyden.

5. Opettajankoulutus

Venäjällä opettajankoulutusta järjestetään kahdella koulutusasteella:

- opistoasteen ammatillinen koulutus
- korkea-asteen koulutus (opettajankoulutusinstituutit ja yliopistot)

Useilla esikouluopettajilla ja yleissivistävän ala-asteen opettajilla on opistoasteen koulutus. Niin esikoulun, yleissivistävän ala-asteen kuin yleissivistävän peruskoulutuksen opettajaksi voi opiskella myös korkeakouluissa: opettajankoulutusinstituuteissa ja yliopistoissa. Yleissivistävän toisen asteen opettajia koulutetaan vain korkeakouluissa.

Useimmat opettajat saavat koulutuksensa korkeakouluissa. Vuoteen 1992 asti korkea-koulutasoinen opettajankoulutus oli keskitetty opettajankoulutusinstituutteihin ja kasvatustieteiden instituutteihin. Vuonna 1992 ko. instituutit saivat mahdollisuuden koulutuksen sisältöä kehittämällä muuttua nimensä yliopistoiksi.

Opettajankoulutusta säätelevät samat säädökset kuin muutakin korkea-asteen koulutusta. Venäjän opetusministeriössä on kiinnitetty paljon huomiota opettajankoulutusjärjestelmän uudistamiseen. Uudistukset keskittyvät pääasiassa korkeakoulujen opettajankoulutusohjelmiin, mutta ne on tarkoitettu ottaa käyttöön myös opettajankoulutusta järjestävissä ammatillisissa opistoissa.

Uudistusten keskeinen tavoite on opettajankoulutuksen käsitteiden ja keskeisten käytäntöjen uudistaminen. Opetusmenetelmissä pyritään eroon ulkolukuun ja yhdensuuntaiseen vuorovaikutukseen perustuvista menetelmistä, ja pyritään kehittämään interaktiivisten opetusmenetelmien käyttöä. Uudistusprosessin tueksi on perustettu yliopistojen välisiä keskuksia, joiden tehtävänä on opetusmenetelmien ja -käytäntöjen, sekä opetuksen sisällön arvioiminen ja kehittäminen.

5.1 OPETTAJANKOULUTUSTA JÄRJESTÄVÄT OPPILAITOKSET

- Opistoasteen ammatilliset opistot ja colleget

Opistoasteen ammatillista opettajakoulutusta järjestetään ammatillisissa opistoissa (uchiliche)

ja collegeissa (kolledz). Näissä oppilaitoksissa koulutetaan etupäässä esikouluopettajia ja yleissivistävän ala-asteen (luokat 1–4) opettajia. Toisen asteen täyden yleissivistävän koulutuksen suorittaneille opiskelijoille koulutusohjelma on kolmivuotinen ja yleissivistävän peruskoulutuksen suorittaneille nelivuotinen. Yleissivistävän ala-asteen opettajat voivat valita joko yleisen koulutusohjelman, joka antaa kelvollisuuden opettaa kaikkia aineita luokilla 1–4, tai erikoistua johonkin alaan tai aineeseen.

Ammatillisista opistoista tai collegeista valmistuneet opettajat voivat kohentaa ammatillista pätevyyttään suorittamalla osa-aikaisia lisäopintoja. Jotkut opettajankoulutusta tarjoavat colleget ja ammatilliset opistot ovat sopineet opintojen hyväksilukemisesta opettajankoulutusinstituuttien tai yliopistojen kanssa, jolloin ammatillisista opistoista tai collegeista valmistuneet opettajat voivat saada 1–2 vuoden opinnot hyväksiluettua, mikäli he jatkavat opettajan opintojaan kyseisessä yliopistossa tai instituutissa. Yleensä opiskelijat voivat tällöin aloittaa korkeakouluopinnot suoraan kolmannen lukukauden opinnoista, mutta joissain tapauksissa he voivat siirtyä suoraan viidennelle lukukaudelle.

- Opettajankoulutusinstituutit ja yliopistot

Opettajankoulutusinstituuteissa ja yliopistojen opettajankoulutuslaitoksissa, samoin kuin muiden alojen instituuteissa ja yliopistoissa, joissa opettajan koulutus on mahdollista suorittaa, koulutetaan yleissivistävän peruskoulutuksen (luokat 5–9) ja yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen opettajia (luokat 10–11). Vaikka opettajankoulutusinstituuttien pääsyvaatimukset, akateemiset standardit ja suoritettavat tutkinnot ovatkin periaatteessa samat kuin yliopistojen, suuntautuvat yliopistojen opettajankoulutuslaitokset tutkimukseen opettajankoulutusinstituutteja enemmän.

Yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen opettajilta vaaditaan spetsialist-tutkinto. Yliopistoissa opettajankoulutuksensa suorittaneet opettajat suuntautuvat pääasiassa yleissivistävän toisen asteen täyden koulutuksen opettajiksi, mutta he voivat toimia myös

yleissivistävän peruskoulutuksen opettajina. Yliopistoissa koulutuksensa suorittaneet opettajat erikoistuvat yleensä yhteen aineeseen, esimerkiksi matematiikkaan, biologiaan tai johonkin vieraaseen kieleen.

5.2 AMMATTINIMIKKEET

Opettajalta vaadittavat opinnot suorittanut voi lisätä ammattinimikkeeseensä tai ainekohtaiseen nimekkeeseen opettajan pätevyyden (ucitel' – учитель, преподаvatel' – преподаватель). Viisivuotisen spetsialist-tutkinnon suorittaminen voi oikeuttaa esimerkiksi seuraavanlaisten ammattinimikkeiden käyttöön:

Venäjän kielen opettaja (ucitel' russkogo jazyka – учитель русского языка)

Vieraan kielen opettaja (ucitel' inostrannogo jazyka – учитель иностранного языка)

Yleissivistävän ala-asteen opettaja (ucitel' naczal'nych klassov – учитель начальных классов)

Esikouluopettaja (pedagog doskol'nogo obrazovanija – учитель дошкольного образования)

5.3 TUTKINNOT JA OPETUSSUUNNITELMAT

Korkea-asteen opettajankoulutusohjelmat johtavat samoihin tutkintoihin kuin muidenkin alojen korkeakoulutasoiset koulutusohjelmat, eli bakalavr-, spetsialist-, magistr-, kandidat

nauk- ja doktor nauk -tutkintoihin. Bakalavr-tutkinnon jälkeen opiskelija voi jatkaa opintojaan spetsialist-tutkintoon johtavissa opinnoissa ja suorittaa yhden vuoden lisäopinnoilla spetsialist-tutkinnon, tai magistr-koulutusohjelmassa ja suorittaa kaksivuotisilla lisäopinnoilla magistr-tutkinnon.

Kaikille opettajankoulutusta järjestäville korkeakouluille on asetettu uudet koulutusstandardit, jotka koskevat mm. ainekohtaisia kysymyksiä ja koulutusohjelmien rakennetta. Liittovaltion, aluehallinnon ja paikalliset viranomaiset päättävät suuresta osasta koulutusohjelmien sisältöä, mutta korkeakoulut voivat jossain määrin päättää tarjoamiensa koulutusohjelmien sisällöstä. Opiskelijoilla on jonkin verran valinnan mahdollisuuksia oppiaineiden suhteen.

Opettajankoulutusohjelmat koostuvat seuraavista osista:

- Perusopinnot/keskeiset kurssit humanistisissa, yhteiskuntatieteellisissä ja luonnontieteellisissä aineissa (pakollinen osa kaikkia yliopistollisia korkeakoulututkintoja)
- Ainekohtaiset erikoistumisopinnot
- Biologian ja lääketieteen opinnot
- Kasvatustieteen ja psykologian opinnot
- Johdatus opettajan ammattiin (harjoittelu)

6. Laadunvalvonta

Venäläisen korkea-asteen koulutuksen laadunvalvontaa säätelevät vuonna 1992 säädetty laki koulutuksesta ja 1996 säädetty laki korkea-asteen- ja jatkokoulutuksesta. Näiden mukaan Venäjän koulutuksen laadunvalvonta koostuu kolmesta erillisestä osasta: lisenseistä eli toimiluvista, atestoinnista eli arvostelusta ja akkreditoinnista. Nämä kolme vaihetta suoritetaan järjestyksessä ja niistä jokainen on pakollinen. Atestoinnista säädetään edellä mainittujen lakien lisäksi myös erityisissä atestointia koskevissa säädöksissä.

Lisensointi, atestointi ja akkreditointi ovat vuodesta 2000 lähtien yhdessä muodostaneet yhden, monivaiheisen laadunvalvontaprosessin.

6.1 LISENSIT ELI TOIMILUVAT

Venäjän lainsäädännön mukaan korkeakouluilla on oltava toimilupa, joka oikeuttaa järjestämään koulutusta. Lupamenettely on sama niin julkisille kuin yksityisillekin oppilaitoksille. Lisenssimenettelyn piiriin kuuluvat myös korkeakoulujen yhteydessä olevat erilliset toimipisteet. Venäläisten korkeakoulujen, muissa entisen Neuvostoliiton tasavalloissa sijaitsevat toimipisteet, ja Venäjän federaatiossa toimivat ulkomaisten korkeakoulujen toimipisteet kuuluvat saman toimilupamenettelyn piiriin.

Venäjän opetusministeriö asettaa toimilupamenettelyä varten asiantuntijaryhmän, joka koostuu liittovaltion opetushallinnon ja alueellisten koulutusviranomaisten edustajista sekä alakohtaisista asiantuntijoista. Asiantuntijaryhmän tehtävänä on määrittellä, täyttääkö korkeakoulu toimiluvan myöntämiseksi asetetut vaatimukset. Toimiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että sitä hakeva korkeakoulu täyttää sille asetetut kriteerit. Nämä kriteerit koskevat mm. korkeakoulun toimitilojen hygieenisyyttä, terveysstandardeja, varustetasoa, käytettävissä olevan kirjallisuuden ja niteiden määrää, sekä opiskelijoiden ja opetushenkilöstön lukumäärää. Eri aloille on lisäksi alakohtaisia vaatimuksia. Toimiluvan haku- ja myöntämisprosessissa ei kuitenkaan ole kyse opetuksen laadun tai oppimistulosten arvioinnista.

Toimiluvan haku- ja myöntämisprosessissa kiinnitetään huomioita mm. opetushenkilöstön

koulutustasoon. 48–62 %:lla kaikista opettajista on oltava joko kandidat nauk -tutkinto tai doktor nauk -tutkinto. Lisäksi osa-aikaisten ja päätoimisten opettajien määrän suhdetta pyritään säätelemään uusilla standardeilla. Toimiluvan haku- ja myöntämisprosessi koskee kaikkia korkeakoulun tarjoamia koulutusohjelmia, mukaan lukien toisen asteen koulutusohjelmat, valmentavat opintokokonaisuudet ja kurssit, jotka eivät johda tutkintoon, sekä jatkokoulutusohjelmat.

Opetusministeriö myöntää korkeakoululle viisi vuotta voimassa olevan lisenssin saatuaan asiantuntijaryhmän suorittaman arvioinnin ja toimiluvan myöntämistä puoltavan lausunnon. Toimilupa annetaan kirjallisena. Toimiluvan ohessa on liite, joka sisältää tietoa kaikista niistä koulutusohjelmista, joita kyseinen toimilupa koskee.

Toimilupa voidaan peruuttaa, jos oppilaitoksen toiminnassa ilmenee puutteita. Liian monien maksavien opiskelijoiden hyväksyminen korkeakoulututkintoihin johtaviin koulutusohjelmiin on tyypillinen valtiollisten standardien rikkomus. Toinen tyypillinen ministeriölle ilmoitettu rikkomus on sellainen, että toimiluvan aiemmin saanut oppilaitos tarjoaa sellaisia koulutusohjelmia, joiden järjestämiseen sillä ei ole lupaa, houkutellakseen useampia opinnoistaan maksavia opiskelijoita.

6.2 ATTESTOINTI

Atestointi on toimiluvan myöntämisestä seuraava askel matkalla kohti akkreditointia. Atestoinnin tarkoituksena on selvittää, täyttääkö oppilaitoksessa järjestettävä koulutus valtakunnalliset koulutusstandardit. Tässä prosessissa on pääpaino laadunvarmistuksessa, toisin kuin toimilupamenettelyssä. Prosessin aikana tarkastellaan korkeakoulun päivittäisiä toimintoja. Esimerkiksi jatko-opiskelijoiden loppukuulusteluista saamat arvosanat, joita tarkastellaan useiden perättäisten vuosien ajalta, muodostavat tärkeän osan tätä prosessia.

Atestointi suoritetaan viiden vuoden välein. Sen suorittavat joko keskus- tai aluehallinnon viranomaistahot, ja se sisältää myös itsearviointiprosessin. Prosessin päätteeksi valtion koulutuksen laadunvarmistuksesta vastaava

viranomaistaho antaa korkeakoululle päätöksen siitä, että korkeakoulun tarjoama koulutus täyttää asetetut laatuvaatimukset. Myönteisen päätöksen saatuaan korkeakoulu voi hakea valtion akkreditointia.

6.3 AKKREDITOINTI

Korkeakoulut, jotka ovat saaneet myönteiset loppuarviot edellä kuvatuissa lisenssi- ja attestointiprosesseissa, voivat hakea valtion akkreditointia. Tällä hetkellä 88 %:lla kaikista venäläisistä korkeakouluista on valtion akkreditointi. Kaikki valtiolliset korkeakoulut ovat läpäisseet akkreditointiprosessin.

Korkeakoulut hakevat valtion akkreditointia eri syistä. Akkreditoituilla korkeakouluilla on esimerkiksi oikeus myöntää valtion vaatimusten mukaisia tutkintoja ja tutkintotodistuksia. Tämä on tärkeää, koska akkreditoimattomat korkeakoulut antavat omien vaatimustensa mukaisia tutkintoja ja tutkintotodistuksia, joiden haltijoilla voi olla vaikeuksia löytää työpaikkaa. Akkreditoitu oppilaitos saa myös käyttää Venäjän federaation virallista sinettiä. Akkreditoitu oppilaitos voi saada myös rahoitusta valtiolta.

Vuoden 2004 huhtikuuhun saakka akkreditointiprosessista vastasi opetusministeriö. Huhtikuusta 2004 lähtien siitä on vastannut uusi koulutuksen ja tieteen valvonta- ja tarkastuslaitos. Akkreditointiprosessi on sama niin valtiollisille kuin yksityisillekin korkeakouluille. Akkreditointi on osoitus siitä, että akkreditoituissa koulutusohjelmissä koulutuksen laatu vastaa valtion koulutusstandardeissa määriteltyjä vaatimuksia. Valtion koulutusstandardit ovat koulutukselle asetettuja valtakunnallisia standardeja, joiden avulla korkeakoulujen laatua ja toimintaa voidaan arvioida.

Akkreditoinnissa käytetään kahtatoista indikaattoria, joiden avulla arvioidaan korkeakoulun tarjoaman koulutuksen laatua. Tällaisia indikaattoreita ovat mm. koulutuksen ja tutkimuksen sisältö ja tulokset, tieteellinen toiminta ja opetus, infrastruktuuri, jatko-opiskelijoiden lukumäärä, sekä julkaisujen määrä. Arvioinnin kohteena oleva korkeakoulu luokitellaan johonkin seuraavista korkeakoulutyypeistä: instituutti, akatemia tai yliopisto.

Akkreditointi koskee paitsi akkreditointia hakenutta korkeakoulua, myös sen tarjoamia koulutusohjelmia. Kaikki akkreditoitussa korkeakoulussa järjestettävät koulutusohjelmat

eivät ole automaattisesti akkreditoituja. Akkreditoitu korkeakoulu voi tarjota sekä akkreditoituja että akkreditoimattomia koulutusohjelmia, mutta valtion vaatimusten mukaisen tutkintotodistuksen korkeakoulu voi myöntää vain akkreditoituista koulutusohjelmistaan valmistuville.

Lopullinen päätös korkeakoulun akkreditoinnista tehdään Venäjän opetusministeriön akkreditaatiolautakunnassa. Vakavat puutteet voivat johtaa joko akkreditoinnin epäämiseen tai akkreditoinnin myöntämiseen mahdollisena. Jos korkeakoulu saa valtion akkreditoinnin, on akkreditointi voimassa viiden vuoden ajan. Akkreditointi voidaan kuitenkin peruuttaa milloin tahansa sen voimassaolon aikana, jos korkeakoulu ei enää täytä valtion koulutusstandardeja.

6.4 YKSITYISET KORKEAKOULUT

Venäläiset korkeakoulut voidaan jaotella myös sen mukaan, ovatko ne valtiollisia vai yksityisiä. Venäjän valtiollisista korkeakouluista noin 93 %:lla on valtion akkreditointi, kun yksityisistä korkeakouluista vain 60 % on saanut valtion akkreditoinnin.

Venäjällä suuri enemmistö korkeakouluopiskelijoista opiskelee valtiollisissa korkeakouluissa, mutta yksityisten oppilaitosten lukumäärä on viime vuosina kasvanut nopeasti. Yksityiset korkeakoulut aloittivat toimintansa Venäjällä vuonna 1993. Vaikka valtiollisten ja yksityisten korkeakoulujen toimintaa säätelevätkin samat lait ja säädökset, on niiden välillä joitakin eroja. Valtiolliset korkeakoulut hyväksyvät opintomaksuja maksavien opiskelijoiden lisäksi opiskelijoita, jotka saavat vapautuksen opintomaksuista ja joilla on oikeus valtion stipendeihin. Yksityiset korkeakoulut ottavat opiskelijoikseen vain opintomaksuja maksavia opiskelijoita. Viime vuosina myös valtiolliset korkeakoulut ovat saaneet ottaa opiskelijoikseen aiempaa useampia opintomaksuja maksavia opiskelijoita, mikä on johtanut maksavien opiskelijoiden lukumäärän nopeaan kasvuun myös valtiollisissa korkeakouluissa. Vuoteen 2004 mennessä noin 35 % valtiollisten korkeakoulujen opiskelijoista maksoi täyttä opintomaksua.

Joitakin tutkimusapurahoja lukuun ottamatta yksityiset korkeakoulut eivät saa taloudellista tukea valtiolta. Näin ollen yksityiset korkeakoulut, toisin kuin valtiolliset korkeakoulut,

toimivat puhtaasti voittoa tavoittelevalta pohjalta, ja niiden on kustannettava toimintansa itse. Opintomaksut ovat niiden pääasiallinen tulonlähde.

Yksityisten korkeakoulujen opiskelijoiden opintomaksut voivat olla \$ 400–5 000. Vuoteen 2004 mennessä yhden lukuvuoden opintomaksu oli keskimäärin \$ 2 500. Suosituimmat opiskelualat ovat oikeustiede ja kaupallinen ala. Muita suosittuja aloja ovat vieraat kielet, filosofia, sosiaalityö, historia, ympäristötiede ja tietojenkäsittelytiede. Valtaosa maan yksityisistä korkeakouluista toimii Pietarissa.

Yksityisten korkeakoulujen suurimmat haasteet liittyvät opetushenkilöstön koulutustasoon. Opetushenkilöstöllä ei joko ole tehtävään sopivaa pätevyyttä, tai he eivät opeta koulutustaan vastaavalla alalla. Uuden lainsäädännön mukaan yksityisten oppilaitosten rehtoreilla pitää olla vähintään kandidat nauk -tutkinto.

6.5 TIETOA KOULUTUSOHJELMIEN JA KORKEAKOULUJEN TOIMILUVISTA JA AKKREDITOINNISTA

Akkreditoituista korkeakouluista ja koulutusohjelmista sekä myönnettyistä toimiluvista saa tietoa venäläisten korkeakoulujen Internet-tietokannasta. Tietokanta on osoitteessa http://www.edu.ru/db/cgi-bin/portal/vuzp/vuz_sch.php. Tietokanta on venäjänkielinen, ja se päivitetään neljä kertaa vuodessa.

Tietokannasta voi hakea muun muassa tietyn tyyppisiä korkeakouluja tai tietyssä kaupungissa toimivia korkeakouluja, jolloin hakutulos sisältää kaikki kyseisessä kaupungissa toimivat korkeakoulut. Kun korkeakoulu on löydetty tietokannasta, voidaan katsoa, onko kyseisellä korkeakoululla toimilupa tai valtion akkreditointi, ja milloin ne on myönnetty. Tietokannasta on mahdollista etsiä myös akkreditoitujen koulutusohjelmien luetteloita, joista selviää myös, koska akkreditointi on myönnetty. Tietokannassa olevista koulutusohjelmista on myös linkit valtion koulutusstandardeihin.

7. Venäläisen tutkintotodistuksen aitouden varmistaminen

Sekä uusiin (venäläisiin) että vanhoihin (Neuvostoliiton aikaisiin) valtion tutkintotodistustyyppien mukaisiin tutkintotodistuksiin on mahdollista tutustua Venäjän ENICin Internetsivuilla osoitteessa <http://www.russianenic.ru/english/index.html>. Tässä julkaisussa perehdytään vain pääpiirteittäin muutamien eri todistusten tunnusmerkkeihin, jotka on myönnetty vuoden 1991 jälkeen.

7.1 KORKEAKOULUJEN MYÖNTÄMÄT TUTKINTOTODISTUKSET

Venäläisissä korkeakoulututkintotodistuksissa on piirteitä, joihin kannattaa kiinnittää huomiota tutkintotodistusten aitoutta arvioitaessa. Kesäkuusta 1996 lähtien kaikki venäläiset valtion vaatimusten mukaiset tutkintotodistukset on painettu Goznakissa, valtion paperitehtaassa valmistetulle turvapaperille. Alkuperäisissä dokumenteissa on useita väärentämistä vaikeuttavia aitous- ja turvatekijöitä, kuten kuvioita, jotka näkyvät vain UV-valossa.

7.1.1 UV-VALOSSA NÄKYVÄT TURVATEKIJÄT

Tutkintotodistus

1. UV-valossa näkyviä kuituja, joita on joka puolella paperia
2. UV-valossa näkyvä, (vihreää) laakeripuuta esittävä painokuva
3. Venäjän kaksipäistä kotkaa kuvaava piilokuva

Uuden mallin mukaisia tutkintotodistuksia on painettu ainakin vuosina 1996 ja 2002. Näiden eri vuosina painettujen tutkintotodistusten välillä on ainakin yksi huomattava ero.

Painettu vuonna 1996

Painoajankohta on tutkintotodistuksen oikeassa alakulmassa. Tutkintotodistuksen numero alkaa aina kolmen merkin sarjalla, jonka viimeinen merkki on olennainen:

ХХС = СПЕЦИАЛИСТ (spetsialist)
ХХБ = БАКАЛАВР (bakalavr)
ХХМ = МАГИСТР (magistr)

Painettu vuonna 2002

Tutkintotodistuksessa on irralliset sivut ja erillinen kansi. Painoajankohta on merkitty tutkintotodistuksen kääntöpuolelle vasempaan alanurkkaan. Merkkisarjan olennaisin osa on merkkisarjan keskellä:

ХСХ = СПЕЦИАЛИСТ (spetsialist)
ХБХ = БАКАЛАВР (bakalavr)
ХМХ = МАГИСТР (magistr)

Lisäksi on olemassa muun muassa vuonna 1997 painettu, ulkomaalaisille opiskelijoille tarkoitettu tutkintotodistustyyppi. Siihen on varattu ylimääräinen sivu apostille-todistusta varten. Muilta osin vuonna 1997 painetut todistukset ovat samanlaisia kuin vuonna 1996 painetut.

Opintosuoritusote

Opintosuoritusote on painettu paperille, jossa on joka puolella vain UV-valossa näkyviä kuituja sekä vain UV-valossa näkyvä, (vihreää) laakeripuuta esittävä painokuva

7.1.2 VALOKOPIOSSA NÄKYVÄT TURVATEKIJÄT

Tutkintotodistus

Kun alkuperäisestä tutkintotodistuksesta otetaan valokopio, näkyy kopiassa sana КОПИЯ. Kopiokoneetta saatetaan joutua hieman säätämään, jotta sana КОПИЯ tulisi näkyviin vuonna 2002 painetuissa tutkintotodistuksissa, mutta sen pitäisi olla havaittavissa.

Opintosuoritusote

Alkuperäisestä dokumentista otetussa valokopiossa on näkyvissä sana КОПИЯ.

8. Sanasto

Akkreditatsiya / Аккредитация	Akkreditointi
Attestatsiya / Аттестация	Attestointi, opetuksen laadun arviointiprosessi
Bakalavr / Бакалавр	Bakalavr-tutkinto, alempi korkeakoulututkinto
Doktor nauk / Доктор наук	Doktor nauk -tutkinto, ylempi tieteellinen jatkotutkinto, n. 5-15 vuotta kandidat nauk -tutkinnon jälkeen
Edinyi gosudarstvennyi ekzamen (EGE) / Единый государственный экзамен (ЕГЭ)	Yhtenäinen valtakunnallinen päättötutkinto
Gosudarstvennyi obrazovatel'nyi standart / Государственный образовательный стандарт	Valtion koulutusstandardi
Kandidat nauk / Кандидат наук	Kandidat nauk -tutkinto, alempi tieteellinen jatkotutkinto
Kolledz / Колледж	Opistotason ammatillinen oppilaitos, college
Litsenziya / Лицензия	Lisenssi, koulutuksen järjestämisluva
Magistr / Магистр	Magistr-tutkinto, ylempi korkeakoulututkinto
Ministerstvo obrazovaniya Rossiiskoi Federatsii / Министерство образования Российской Федерации	Venäjän federaation opetusministeriö
Nachal'noe professional'noe obrazovanie / Начальное профессиональное образование	Ammatillinen peruskoulutus
Professional'noe ucilishche / Профессиональное училище	Opistoasteen ammatillinen oppilaitos
Spetsialist / Специалист	Spetsialist-tutkinto, vanhan yksiportaisen tutkintojärjestelmän mukainen ylempi korkeakoulututkinto
Srednee professional'noe obrazovanie / Среднее профессиональное образование	Opistoasteen ammatillinen koulutus
Svidetel'stvo o rezul'tatach EGE / Свидетельство о результатах ЕГЭ	Todistus yhtenäisen valtakunnallisen päättötutkinnon tuloksista
Tehnikum, ucilishche/ Техникум, училище	Opistoasteen ammatillinen oppilaitos (teknikum, ammatillinen opisto)

9. Hyödyllisiä Internet-osoitteita

TUTKINTOJEN TUNNUSTAMINEN

Tietoa tutkintojen tunnustamisesta Suomessa

<http://www.opf.fi/tutkintojentunnustaminen> (suomi, ruotsi, englanti)

Tutkintojen tunnustamisen alalla toimiva ENIC/NARIC -tiedonvaihtoverkosto

<http://www.enic-naric.net> (englanti)

Pohjoismaisten ENIC/NARIC-toimistojen yhteinen sivu

<http://www.norric.org> (englanti)

VENÄJÄN KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

Venäjän ENIC

<http://www.russianenic.ru> (englanti, venäjä)

Venäjän opetusministeriö

<http://www.ed.gov.ru> (venäjä)

Venäjän opetusministeriön alainen akkreditointikeskus

<http://www.nica.ru> (venäjä)

Venäjän korkea-asteen koulutuksen koulutusstandardit

<http://www.edu.ru/db/portal/spe/index.htm> (venäjä)

Yhtenäinen valtakunnallinen päättötutkinto

<http://ege.edu.ru/portalWeb/index.jsp> (venäjä)

<http://www.ht.ru/prof/ucheba/ege2006.html> (venäjä)

Painotetun opetuksen käyttöönottoon liittyvät asiakirjat

<http://www.profile-edu.ru> (venäjä)

LÄHTEET

NORRIC 2005. The System of Education in Russia. www.norric.org

CIMO 2004. Suuntana Venäjä. www.cimo.fi

Nääppä, Onni. 1997. Neuvostoliiton ja Venäjän federaation koulutusjärjestelmien kuvaus. Helsinki: Opetushallitus.

Ministry of Education of the Russian Federation. Russian Education System.

www.russianenic.ru/english/rus/index.html

LIITTEET

Taulukko 1. Opetussuunnitelman perusteet, yleissivistävä ala-asteen koulutus (1.–4. luokka)					
	Viikkotuntien määrät luokkatasoittain				
	4-vuotinen yleissivistävä ala-asteen koulutus				
	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	yhteensä
Venäjän kieli ja kirjallisuus	9	9	8	8	34
Vieraat kielet		2	2	2	6
Matematiikka	4	4	4	4	16
Ympäristötieto	2	2	2	2	8
Teknilliset aineet	1	1	2	2	6
Kuvaamataito ja musiikki	2	2	2	2	8
Liikunta	2	2	2	2	8
Yhteensä*	20	22	22	22	86
*Viikkotuntien enimmäismäärä					

Taulukko 2. Opetussuunnitelman perusteet, yleissivistävä peruskoulutus (5.–9. luokka)						
	Vuositteaiset tuntimäärät luokkatasoittain					
	Yleissivistävä peruskoulutus					
	5. luokka	6. luokka	7. luokka	8. luokka	9. luokka	yhteensä
Venäjän kieli	210	210	140	105	70	735
Venäjän kirjallisuus	70	70	70	70	105	385
Vieraat kielet	105	105	105	105	105	525
Matematiikka	175	175	175	175	175	875
Tietojen-käsittelyoppi				35	70	105
Historia	70	70	70	70	70	350
Yhteiskunnalliset aineet (talous- ja oikeustieteet)		35	35	35	35	140
Maantiede		35	70	70	70	245
Ympäristö- ja luonnontieto	70					70
Fysiikka			70	70	70	210
Kemia				70	70	140
Biologia		35	70	70	70	245
Kuvaamataito ja musiikki	70	70	70	35	35	280
Teknilliset aineet	70	70	70	35		245
Kansalaistieto				35		35
Liikunta	70	70	70	70	70	350
Yhteensä	910	945	1015	1050	1015	4935
Valinnaisuus ja vaihtelevuus, koulujen valitsemat tai alueellisesti päätetyt aineet (6-päiväinen kouluviikko)	175	175	175	175	210	910
Maksimi-tuntimäärä	1085	1120	1190	1225	1225	5845

Taulukko 3. Opetussuunnitelman perusteet, yleissivistävä toisen asteen täysi koulutus, aloittain painotettu opetus (10.–11. luokka)		
	Pakolliset ja valinnaiset aineet (kaksi lukuvuotta)	
	perustaso	aloittain painotettu opetus
Venäjän kieli	70*	210
Venäjän kirjallisuus	210*	350
Vieraat kielet	210*	420
Matematiikka	280*	420
Historia	140*	280
Liikunta	140*	280
Yhteiskunnalliset aineet	70*	210
Taloustiede	35*	140
Oikeustiede	35*	140
Maantieto	70	210
Fysiikka	140*	350
Kemia	70*	210
Biologia	70	210
Tietojenkäsittelyoppi	70	280
Taideaineet	70	210
Teknilliset aineet	70	280
Kansalaistieto	35	140
Yhteensä	enintään 2100	
Alueittain päätettävät oppiaineet	140	
Koulukohtaisesti päätettävät oppiaineet	vähintään 280	
Yhteensä	korkeintaan 2520	
* Opetussuunnitelman pakollinen osa, jota ei voi muuttaa (pakolliset aineet)		

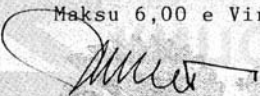
TODISTUSMALLEJA:

1. Yhtenäisen valtakunnallisen päättökokeen todistusmalli
2. Bakalavr-tutkintotodistus
3. Magistr-tutkintotodistus
4. Spetsialist-tutkintotodistus
5. Tieteiden kandidaatin (kandidat nauk) tutkintotodistus
6. Tieteiden tohtorin (doktor nauk) tutkintotodistus

Jäljennöksen oikeaksi todistaa Iisalmessa,
Ylä-Savon kihlakunnanvirastossa 13.7.2005
Maksu 6,00 e Viran puolesta;

Antero Tuomi
Kihlakunnanviraston päällikkö,
kihlakunnannimismies, julkinen notaari

ДИПЛОМ ЯВЛЯЕТСЯ
ГОСУДАРСТВЕННЫМ ДОКУМЕНТОМ
О ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

03 июля 2000

Регистрационный номер

РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ

г. Санкт-Петербург

*Санкт-Петербургская государственная
академия физической культуры
имени ст. в. Лесгафта*

ДИПЛОМ

АВБ 0000000

Решением

Государственной аттестационной комиссии

от *28 июля 2000* года

ПРИСУЖАЕНА СТЕПЕНЬ
БАКАЛАВРА

*Физической
культуры*

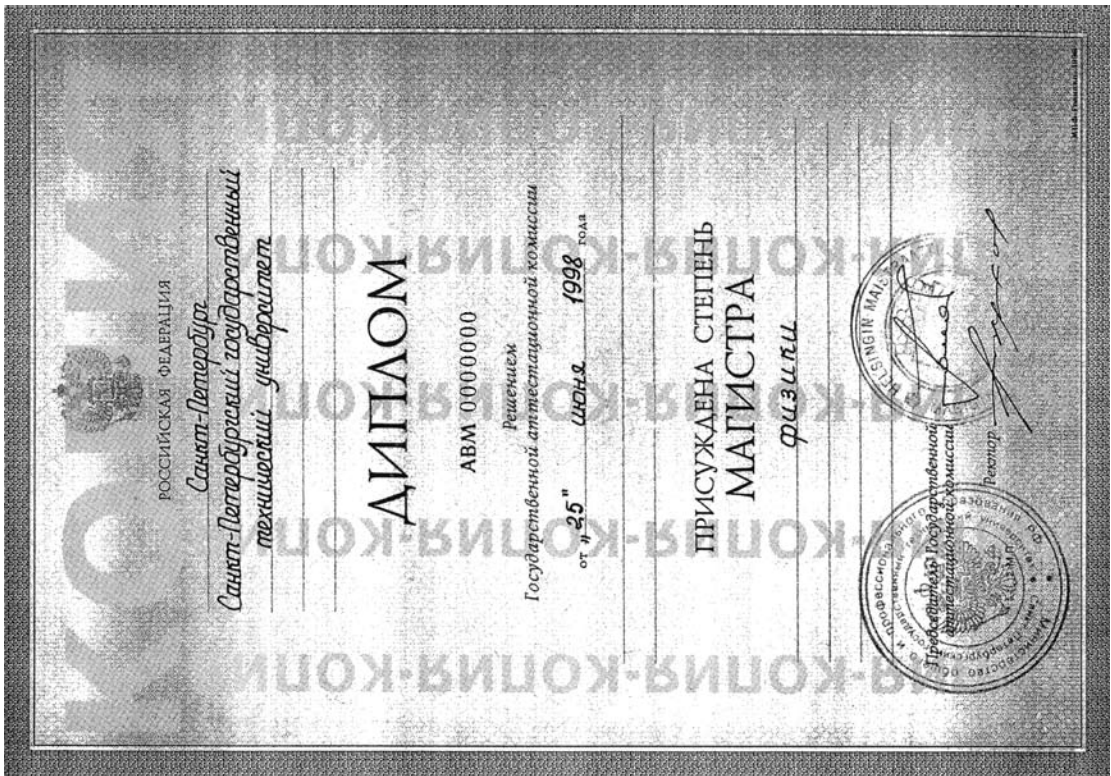
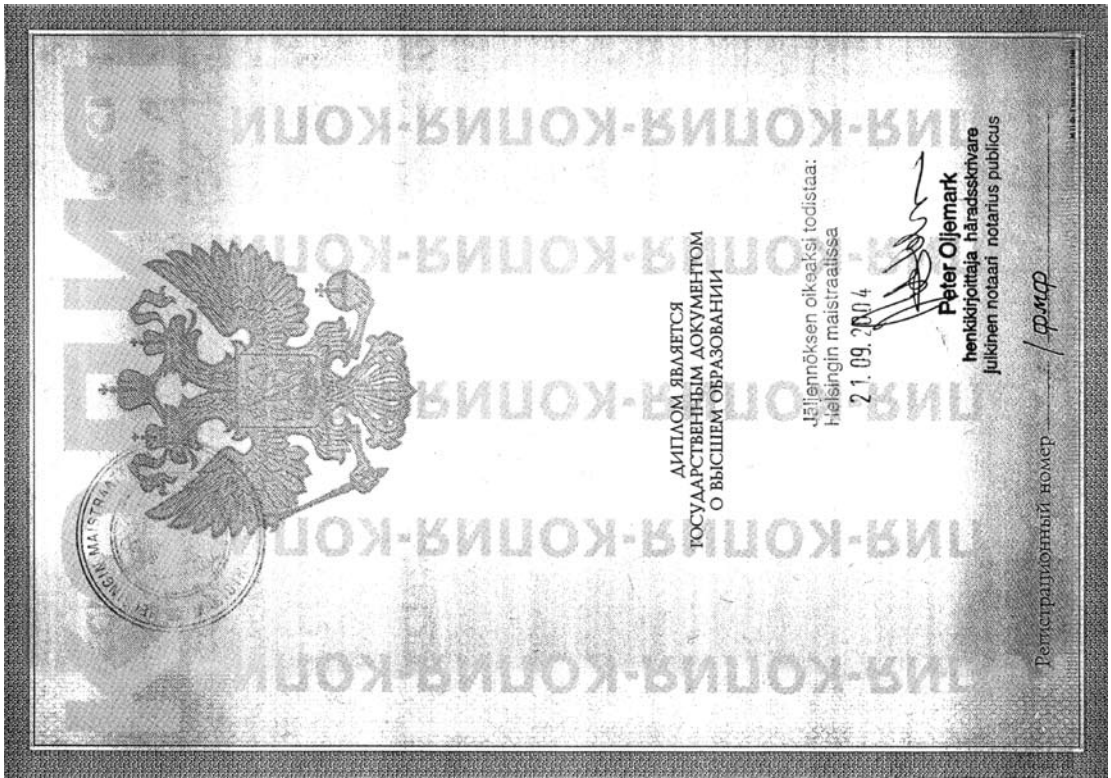

Председатель Государственной
аттестационной комиссии

Ректор

МФБ Ермаков, ДРФ

2. Bakalavr-tutkintotodistus

3. Magistr-tutkintotodistus

РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ

г. Санкт-Петербург
Санкт-Петербургский
инженерно-технический
университет

ДИПЛОМ

ВСВ 0000000

Решение
Государственной аттестационной комиссии

от 14 июля 2004 года

ПРИСУЖАЕНА
КВАЛИФИКАЦИЯ

М.С.Ю.С.М.К. ТЕТЕЛО Д.А.А.И.Е.Л.Ь
М.С.Ю.С.М.И.
специальности
История.

Префект Государственной
аттестационной комиссии
Ректор
Е. Писоткина

2006

ДИПЛОМ ЯВЛЯЕТСЯ
ГОСУДАРСТВЕННЫМ ДОКУМЕНТОМ
О ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

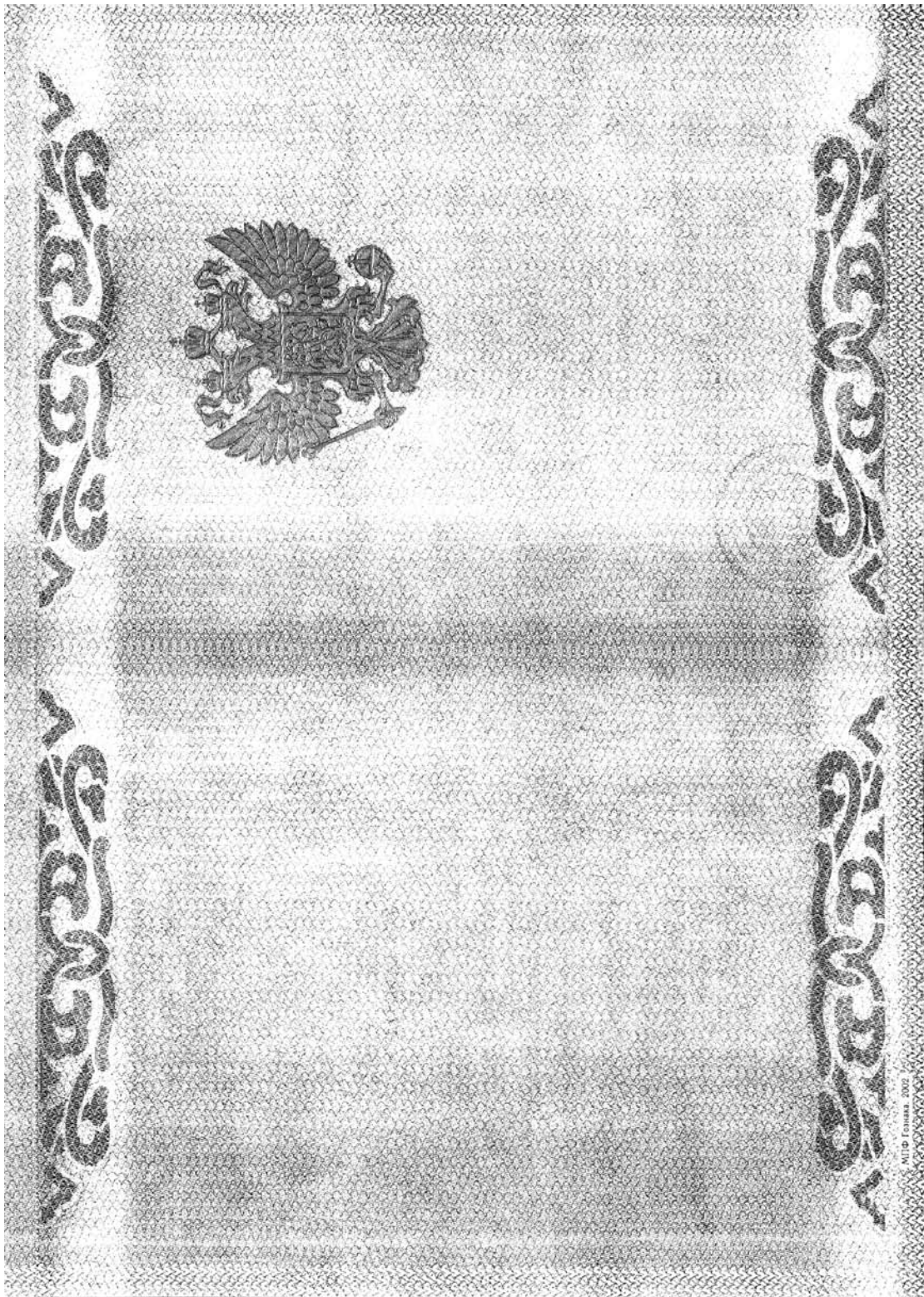
Todistan, että tämä jäljennös on esitetyn alkuperäisen
asiakirjan mukainen.

Kotkassa, Kumenlaakson maistraatissa 19 päivänä toukokuuta 2004

Paavo Koskela
Julkinen notaari
Todistusmaksu 2 €

Регистрационный номер 30 июля 2004 года

М.И.С.Е.Н.С.К.А. 2002

5. Tieteiden kandidaatin (kandidat nauk) tutkintotodistus

6. Tieteiden tohtorin (doktor nauk) tutkintotodistus

Решением
диссертационного совета

Санкт-Петербургского гос. университет

от *14 октября 2004 г.* №

ПРИСУЖДЕНА УЧЕНАЯ СТЕПЕНЬ

КАНДИДАТА

филологических наук

Председатель диссертационного совета

Ученый секретарь
диссертационного совета

Решением
Высшей аттестационной комиссии

от *5 мая 2000 г.* №

ПРИСУЖДЕНА УЧЕНАЯ СТЕПЕНЬ

ДОКТОРА

биологических наук

Председатель
Высшей аттестационной комиссии

Ученый секретарь
Высшей аттестационной комиссии

В. Кудряков

Viestintä Oy Viisikko
Yliopistopaino 12/2006
Kannen kuva: LiquidLibrary

OPETUSHALLITUS

Opetushallitus
PL 380
00531 Helsinki
Puhelin (09) 774 775 (vaihde)
Faksi (09) 7747 7865
www.oph.fi/tutkintojentunnustaminen